

POPERINGE

IEPERSEWEG

ARCHEOLOGIENOTA BUREAUONDERZOEK VERSLAG VAN DE RESULTATEN

Projectcode: 2018F172

Datum: 05/07/2018

**BART
BOT**
ARCHEOLOGIE

Titel: **Archeologienota Poperinge Ieperseweg**

Erkend archeoloog: **Bart Bot OE/ERK/Archeoloog/2016/00114**

Auteurs: **Bart Bot**

Advies specialisten: /

Wetenschappelijke advisering: /

Projectcode bureauonderzoek: **2018F172**

Locatiegegevens: **West-Vlaanderen, Poperinge, Ieperseweg**

Lambertcoördinaten onderzoeksgebied: **xmax, ymax; xmin, ymin: 36308, 172956; 36200, 172875**

Kadastergegevens: **Poperinge, afdeling 2, sectie D, perceelnr. 636N**

Betrokken actoren: **Bart Bot (erkend archeoloog), Fries Mourisse (contactpersoon initiatiefnemer)**

Plaats en datum: **Ledeberg, 05/07/2018**

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Bart Bot Archeologie.

Bart Bot Archeologie aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

1.	Inleiding -----	4
1.1.	Onderzoeksopdracht -----	4
1.2.	Wettelijk kader -----	4
1.3.	Randvoorwaarden -----	5
2.	Onderzoeksmethode -----	6
2.1.	Motivering-----	6
2.2.	Organisatie -----	6
3.	Aanleiding -----	7
3.1.	Huidige toestand -----	7
3.2.	Geplande werken-----	9
3.3.	Impactbepaling van de geplande werken-----	10
4.	Assesmentrapport -----	11
4.1.	Topografische situering-----	11
4.2.	Landschappelijke situering-----	13
4.3.	Bodemkundige situering-----	15
4.4.	Geologische situering-----	16
4.5.	Historische situering -----	19
4.6.	Archeologische voorkennis -----	27
5.	Synthese -----	29
5.1.	Archeologisch verwachtingspatroon-----	29
5.2.	Afweging geplande werken vs verder onderzoek -----	30
5.3.	Verder vooronderzoek zonder ingreep in de bodem-----	30
5.4.	Verder vooronderzoek met ingreep in de bodem-----	31
5.5.	Onderzoeksvragen-----	32
6.	Besluit-----	34
7.	Bibliografie-----	35
8.	Figurenlijst -----	36

1. INLEIDING

1.1. ONDERZOEKSOPDRACHT

Aanleiding van onderstaand bureauonderzoek vormt de geplande verkaveling te Poperinge Ieperseweg. Het projectgebied wordt in deze studie Poperinge Ieperseweg genoemd.

Met dit bureauonderzoek wordt de eerste stap gezet van het archeologisch vooronderzoek met het oog op het bekomen van een bekrachtigde archeologienota en aldus de behartiging van de archeologische belangen binnen de planrealisatie conform het actueel Vlaams erfgoedbeleid.

Het archeologisch vooronderzoek betracht vooreerst archeologische artefacten en sites op te sporen binnen de grenzen van het projectgebied. Finaal formuleert het archeologisch vooronderzoek een beargumenteerde inschatting van het potentieel voor kennisvermeerdering van eventueel aanwezige archeologische resten binnen de grenzen van het projectgebied en hoe hiermee om te gaan in het kader van de planuitvoering.

Een dergelijke inschatting kan gebeuren na het beantwoorden van de volgende onderzoeksvragen:

- Zijn er archeologische of historische gegevens gekend over de site?
- Zijn er gegevens gekend dat de bodem (deels) verstoord is?
- Zijn er landschappelijke factoren die invloed kunnen hebben op de gaafheid van eventuele archeologische sporen?
- Wat is de impact van de geplande werken op het bodemarchief?
- Is er een archeologische site aanwezig? Zo ja, wat zijn de karakteristieken en de bewaringstoestand ervan? Wat is de relatie met het landschap? Welke waarde heeft de site?
- Wat is de te volgen strategie tijdens een eventueel verder onderzoek en welke bijkomende onderzoeksvragen moeten daarbij beantwoord worden?

1.2. WETTELIJK KADER

Deze archeologienota wordt opgemaakt naar aanleiding van een geplande aanvraag van omgevingsvergunning waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 1000m² of meer beslaat en de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft 3000m² of meer bedraagt. De totale oppervlakte van het plangebied in kwestie

bedraagt circa 6355m². Vandaar is men verplicht een archeologienota bij de aanvraag in te dienen.

1.3. RANDVOORWAARDEN

Voor het bureauonderzoek worden enkel toegankelijke en beschikbare bronnen gebruikt.

2. ONDERZOEKSMETHODE

2.1. MOTIVERING

Doel van het bureauonderzoek is een zo helder mogelijk beeld te vormen van het archeologisch potentieel. Deze drukt een verwachting uit ten aanzien van voorkomen, aard, gaafheid en conservering van de archeologische resten in de ondergrond van het plangebied. Deze archeologische verwachting wordt getoetst en vergeleken met de geplande werken. Op die manier kan een gefundeerde uitspraak gedaan worden of er al dan niet verder archeologisch onderzoek is aangewezen.

2.2. ORGANISATIE

Om de archeologienota op te stellen werden verschillende bronnen geraadpleegd. Informatie over de geplande werken werd aangeleverd door de initiatiefnemer. Zo werden diverse bouw- en funderingsplannen verkregen om een zo duidelijk mogelijk zicht te krijgen om de geplande werken en hun impact.

Om een beeld te kunnen vormen van de fysisch-geografische situatie, een historisch kader te schetsen en bekende archeologische vindplaatsen te kunnen aantonen werden verschillende bronnen geraadpleegd. Het meeste kaartmateriaal werd teruggevonden via Geopunt¹. Dit is de centrale toegangspoort tot geografische overheidsinformatie. Daarnaast werd gebruik gemaakt van Cartesius², een databank met kaarten van het NGI (Nationaal Geografisch Instituut), de Koninklijke Bibliotheek, het Rijksarchief, lokale archieven en het Koninklijk Museum voor Midden-Afrika. Om een overzicht te krijgen van de bekende archeologische vindplaatsen binnen het projectgebied en de ruime omgeving ervan werd de Centrale Archeologische Inventaris van Agentschap Onroerend Erfgoed (CAI)³ geraadpleegd.

Het kaartmateriaal in deze archeologienota werd opgesteld met QGIS, dit is een vrij en open source geografisch informatiesysteem.

De gebruikte bronnen waren afdoende om een gedegen advies te geven voor een verder archeologisch traject. Bijkomend archiefonderzoek werd, gezien de ligging van de site, niet opportuun geacht.

¹ <https://www.geopunt.be/kaart>

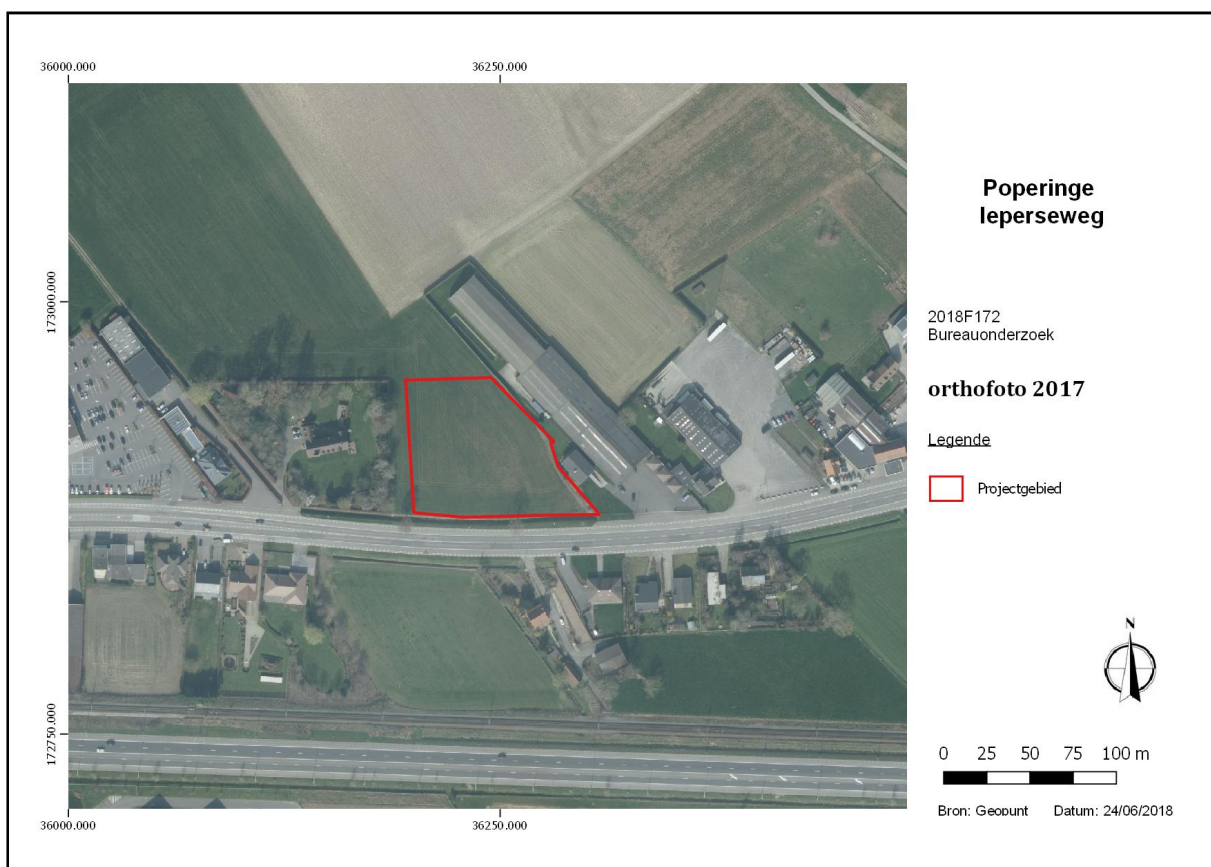
² <https://www.cartesius.be/CartesiusPortal/>

³ <https://cai.onroerenderfgoed.be/>

3. AANLEIDING

3.1. HUIDIGE TOESTAND

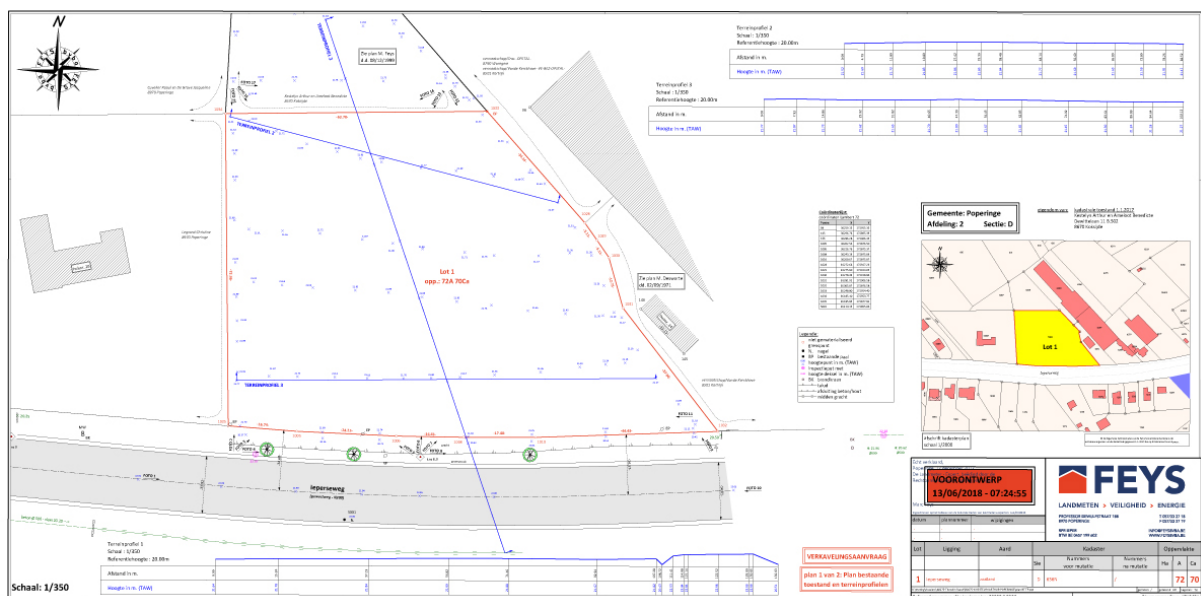
Het plangebied bevindt zich te Poperinge (provincie West-Vlaanderen) en heeft een oppervlakte van circa 6355m². Het desbetreffende plangebied is momenteel in gebruik als weiland. Er staat geen bebouwing binnen het plangebied.

Figuur 1 Recente orthofoto met aanduiding van het projectgebied (rood kader) (bron: geopunt).

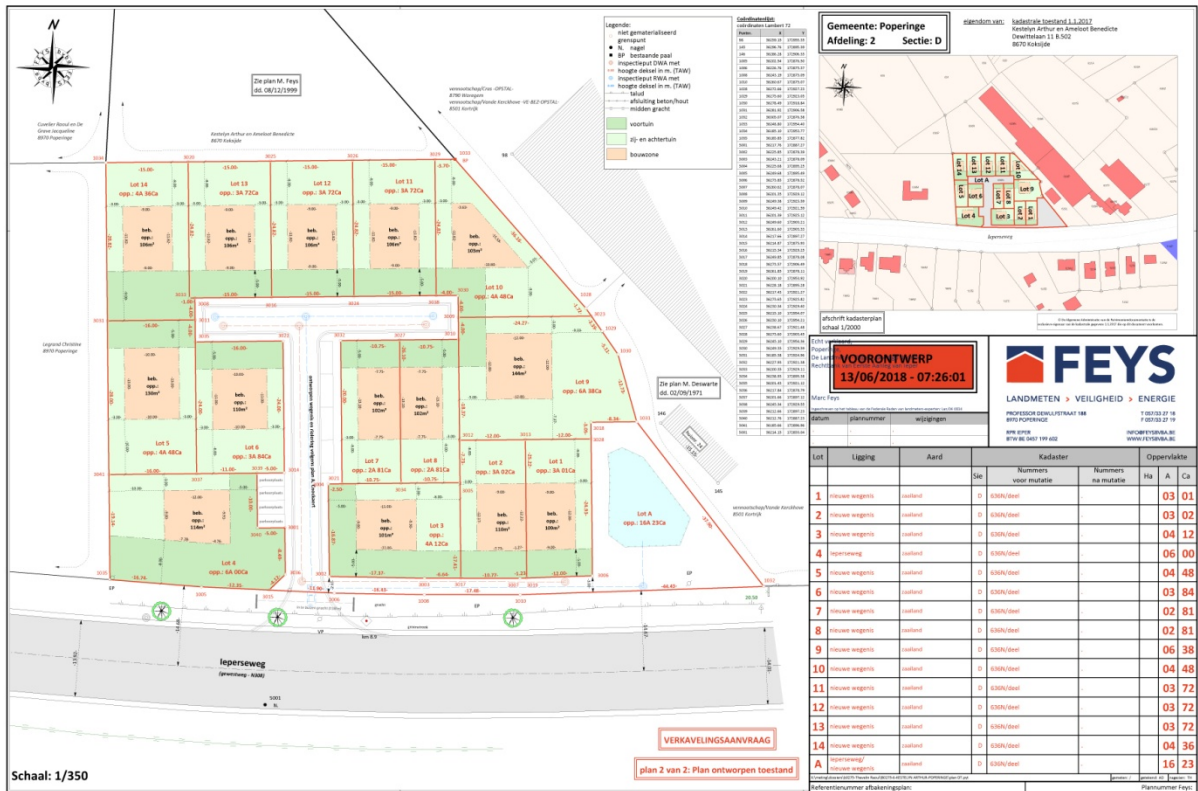
Figuur 2 Zicht op het plangebied vanaf de Ieperseweg. (bron: google)

Figuur 3 Plan bestaande toestand. (bron: initiatiefnemer)

3.2. GEPLANDE WERKEN

De initiatiefnemer vraagt een omgevingsvergunning aan voor het verkavelen van het plangebied. In totaal worden 14 loten verkaveld. Centraal op het terrein wordt een wegnis voorzien met aansluiting op de Ieperseweg. In het oosten van het plangebied wordt een wadi voorzien.

Figuur 4 Uitsnede uit het plan der werken. (bron: initiatiefnemer)

3.3. IMPACTBEPALING VAN DE GEPLANDE WERKEN

De werken zullen een grote impact hebben op de ondergrond: het graven van de funderingen, de aanleg van diverse nutsleidingen, zwaar rollend verkeer binnen het plangebied. Al deze elementen zullen er voor zorgen dat het eventuele aanwezige archeologische erfgoed grondig verstoord zal worden.

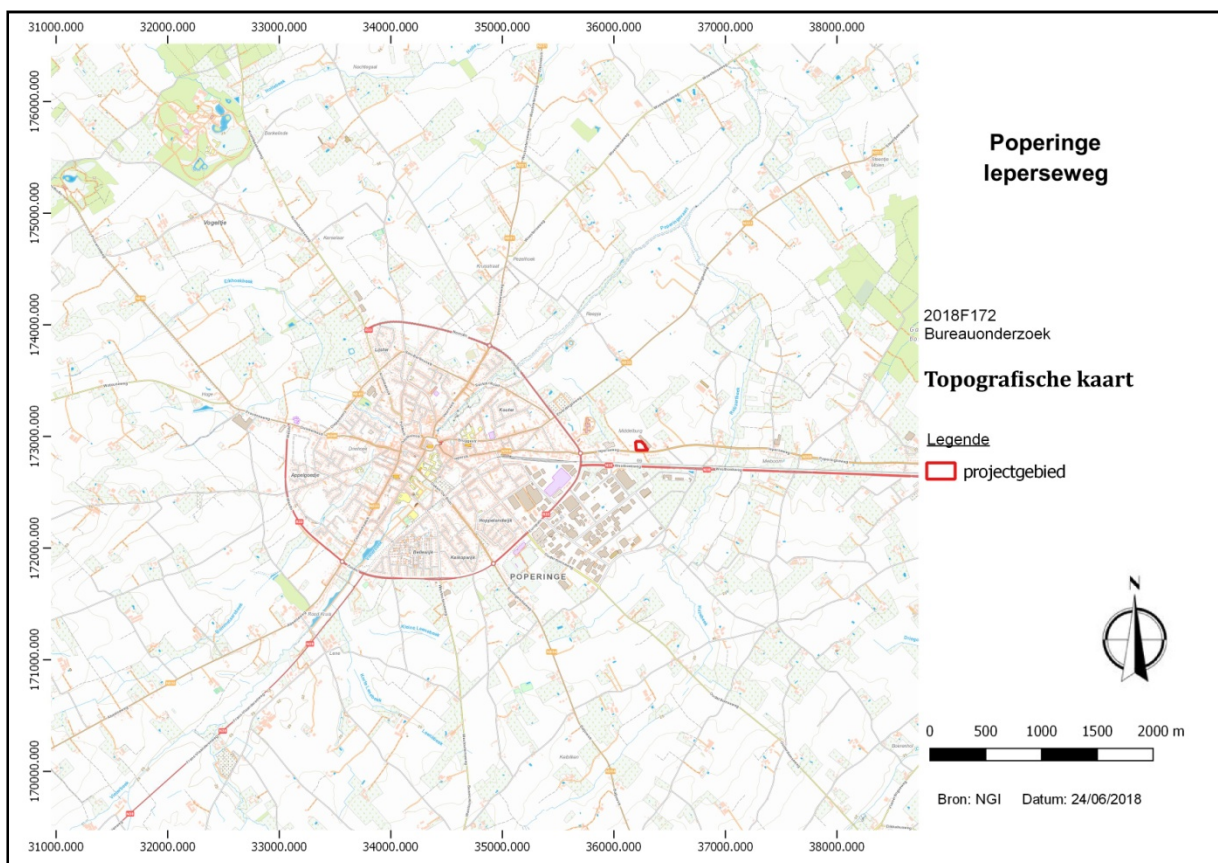
4. ASSESMENTRAPPORT

4.1. TOPOGRAFISCHE SITUERING

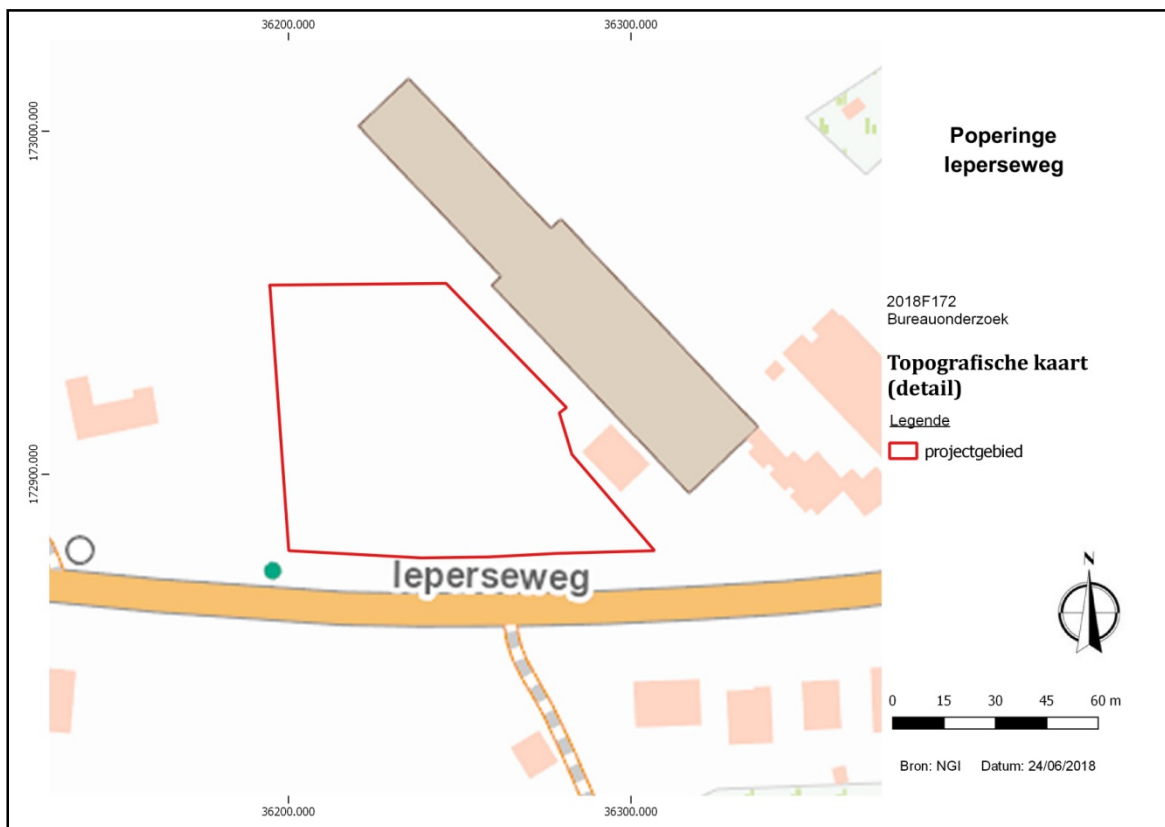
De stad Poperinge ligt in de provincie West-Vlaanderen, meer bepaald in de zuidwestelijke hoek van de provincie. Het plangebied is gelegen aan de oostelijke zijde van de stad, buiten de ring. Het centrum (Grote Markt) ligt op circa 1,8km ten westen van het plangebied. Het plangebied ligt aan de noordelijke zijde van de Ieperseweg.

Kadastraal is het projectgebied terug te vinden onder: Poperinge, afdeling 2, sectie D, perceelnr. 636N.

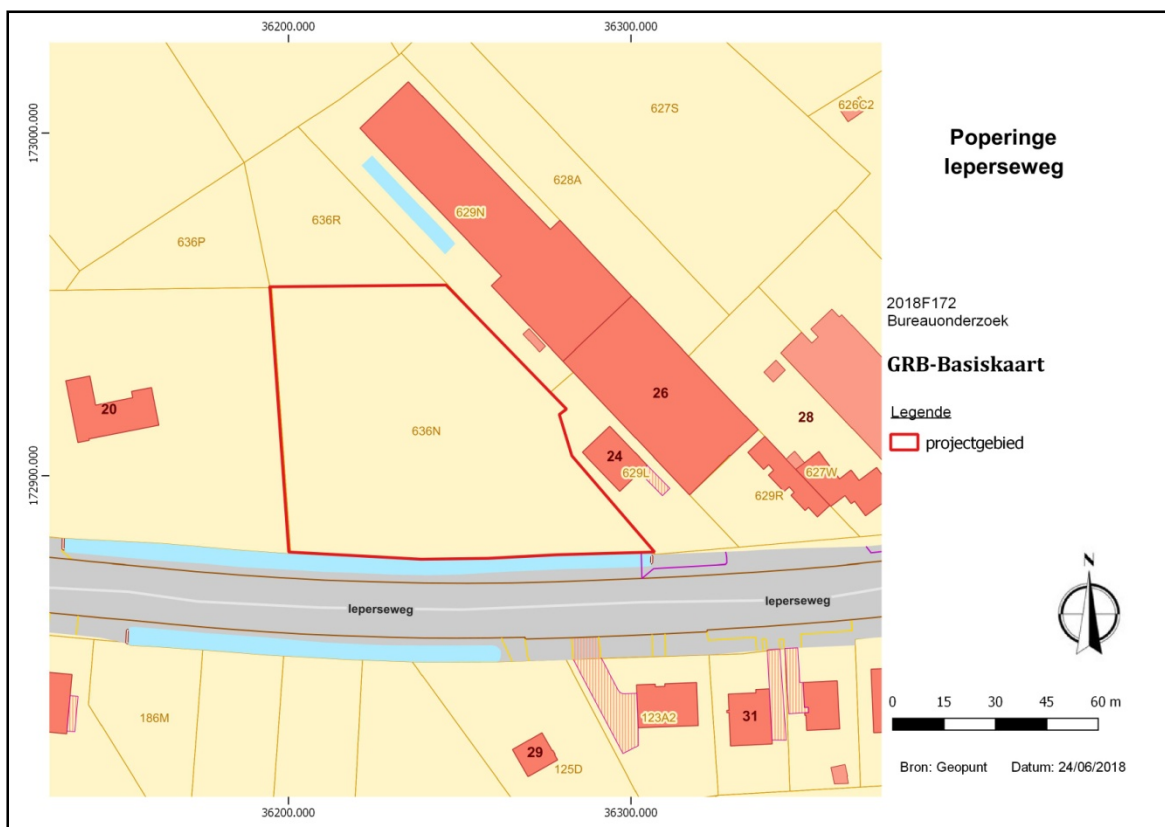
Op de bodemgebruikskaat van 2001 staat het gebied voor het grootste deel gekarteerd als akkerland (wit). In het zuidoosten komt andere bebouwing voor (rode kleur). In realiteit is het plangebied in gebruik als weiland.

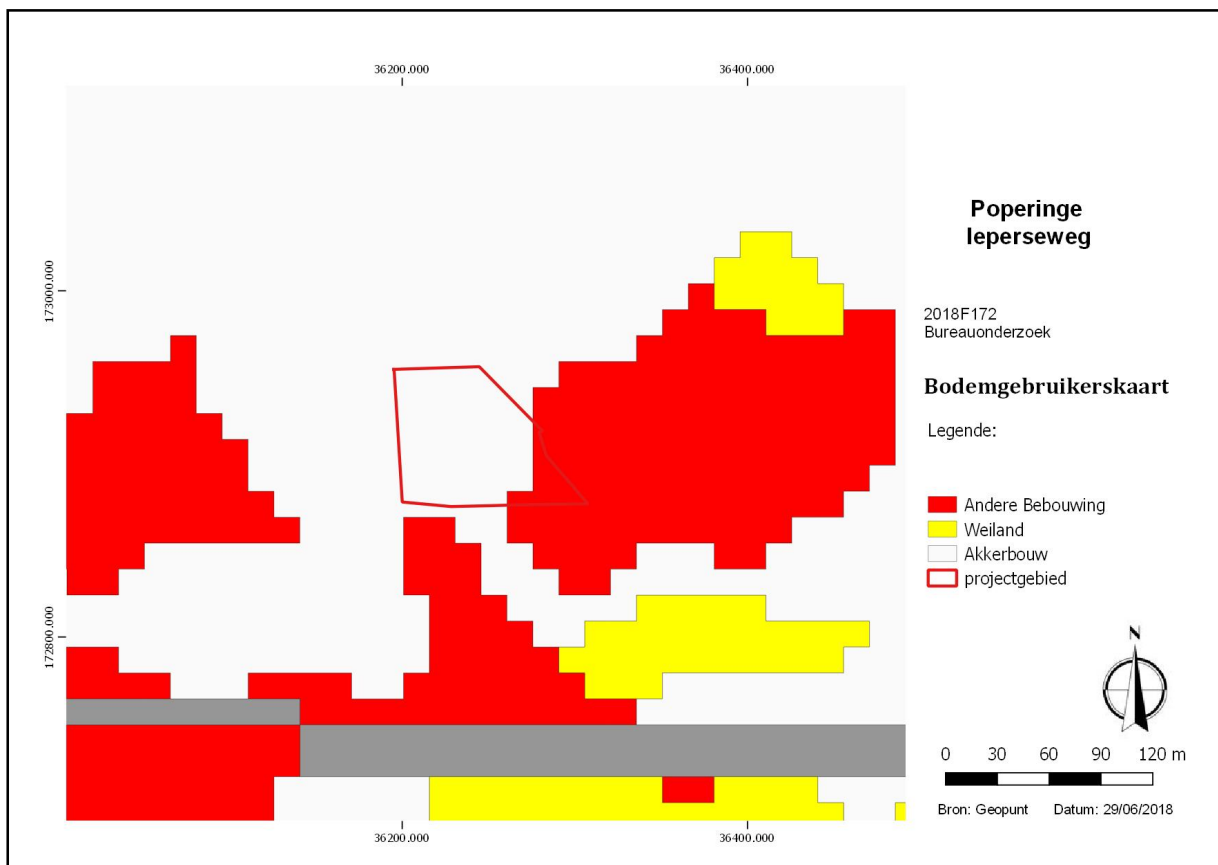
Figuur 5 Topografische kaart met aanduiding van het projectgebied. (bron: geopunt en NGI)

Figuur 6 Detail van de topografische kaart met aanduiding van het projectgebied (bron: geopunt en NGI)

Figuur 7 Kadasterplan met aanduiding van de perceelnummers. (bron: geopunt)

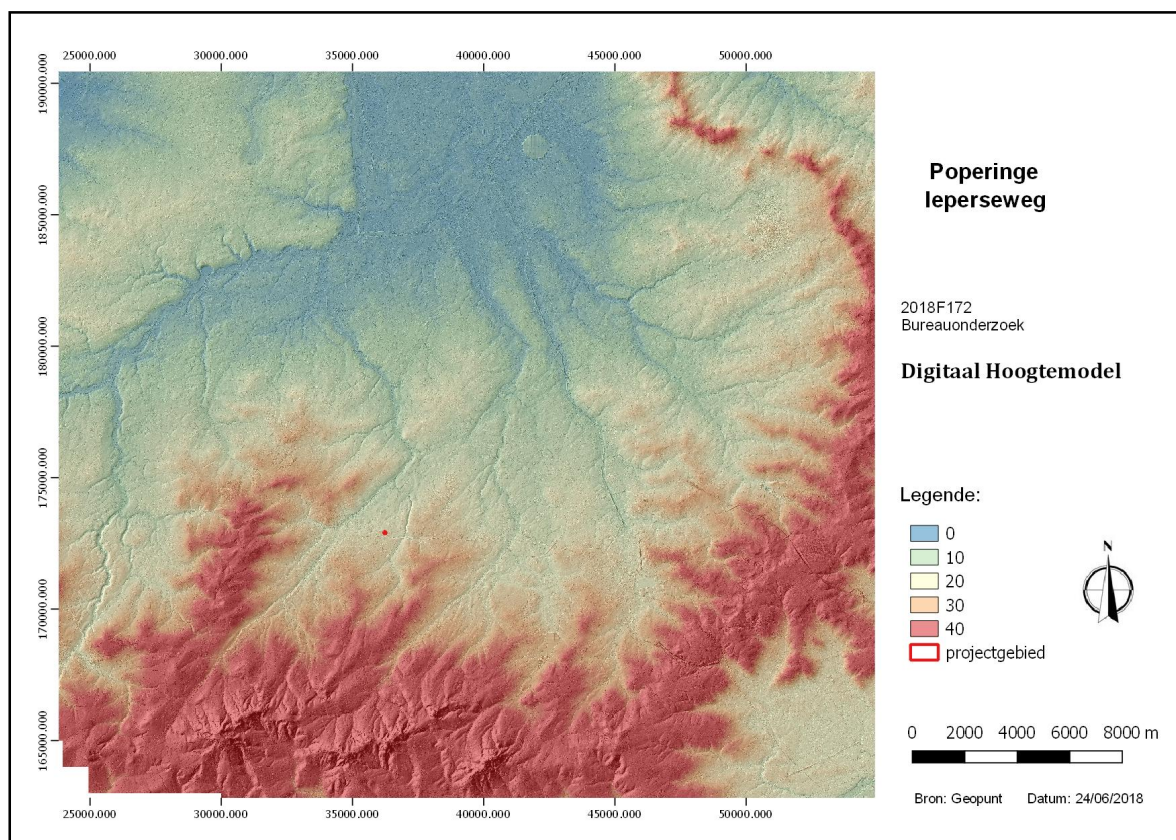
Figuur 8 Bodemgebruikerskaart met aanduiding van het plangebied. (bron: geopunt)

4.2. LANDSCHAPPELIJKE SITUERING

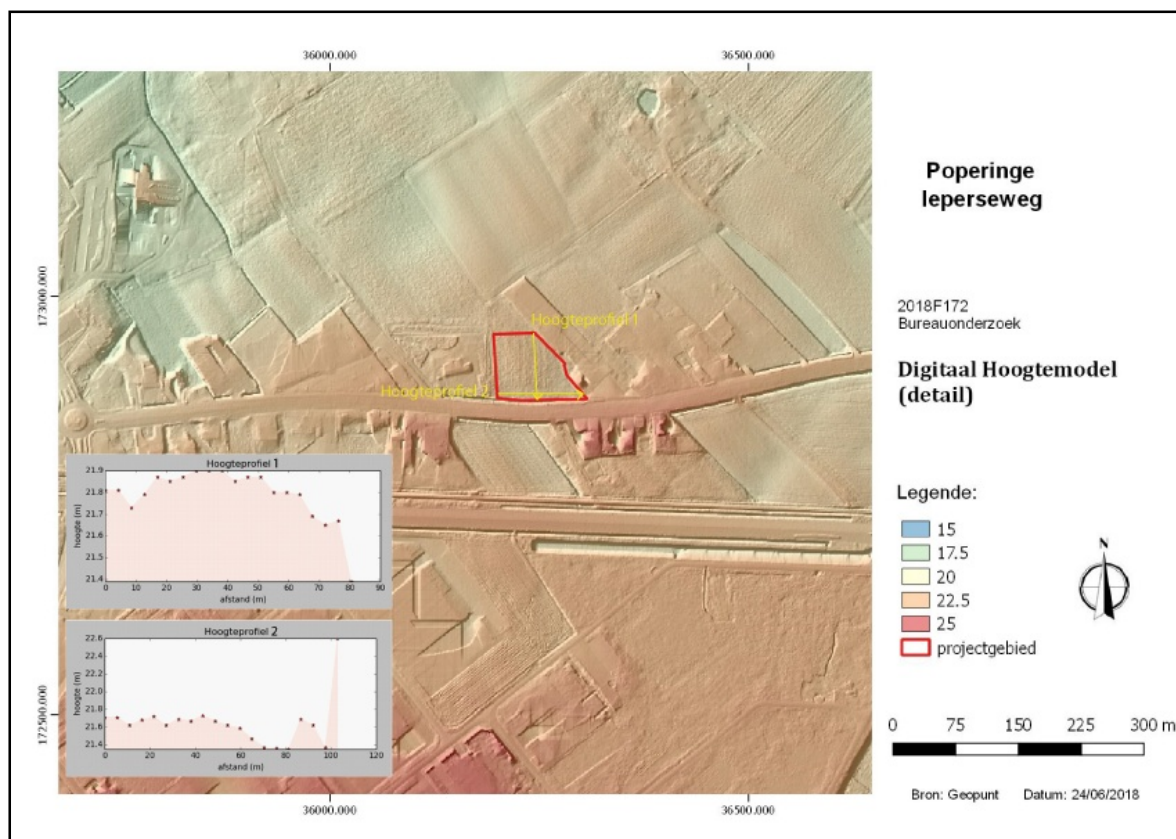
Poperinge behoort tot zandlemig Vlaanderen. Het reliëf is licht golvend, met hoogtes die schommelen tussen ca. +12m en +50m TAW. De hoogste delen in het landschap bevinden zich in het zuiden van Poperinge, waar het landschap overgaat in de getuigenheuvelrij van Heuvelland. Ook ten westen van de stad Poperinge bevindt zich een hogere rug. De stad heeft zich ingenesteld op het punt waar verschillende beken samenkomen en zich samenvoegen tot de Poperingevaart.

Ter hoogte van het plangebied is het reliëf vrij vlak. De TAW-hoogte schommelt rond de +21,8m. 750m ten oosten van het plangebied loopt de Hazelbeek.

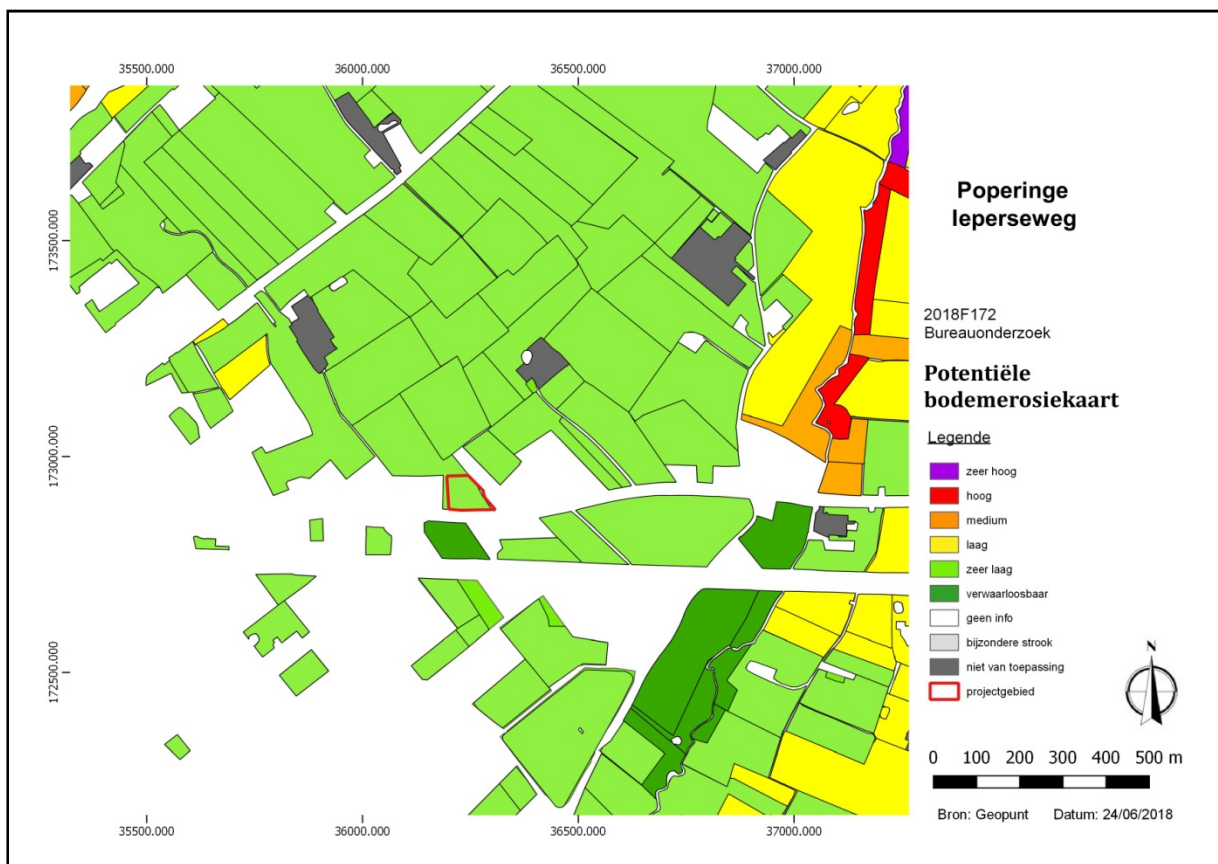
De bodemerosiekaart is ter hoogte van het plangebied groen gekleurd wat betekent dat het potentieel op erosie zeer laag is. Rondom het plangebied komt een lichtgroene en witte kleur voor wat overeen komt met een zeer laag potentieel tot verwaarloosbaar potentieel op erosie.

Figuur 9 Digitaal Hoogtemodel met aanduiding van het projectgebied. (bron: geopunt)

Figuur 10 Detail van het digitaal hoogtemodel met hoogteprofielen. (bron: geopunt)

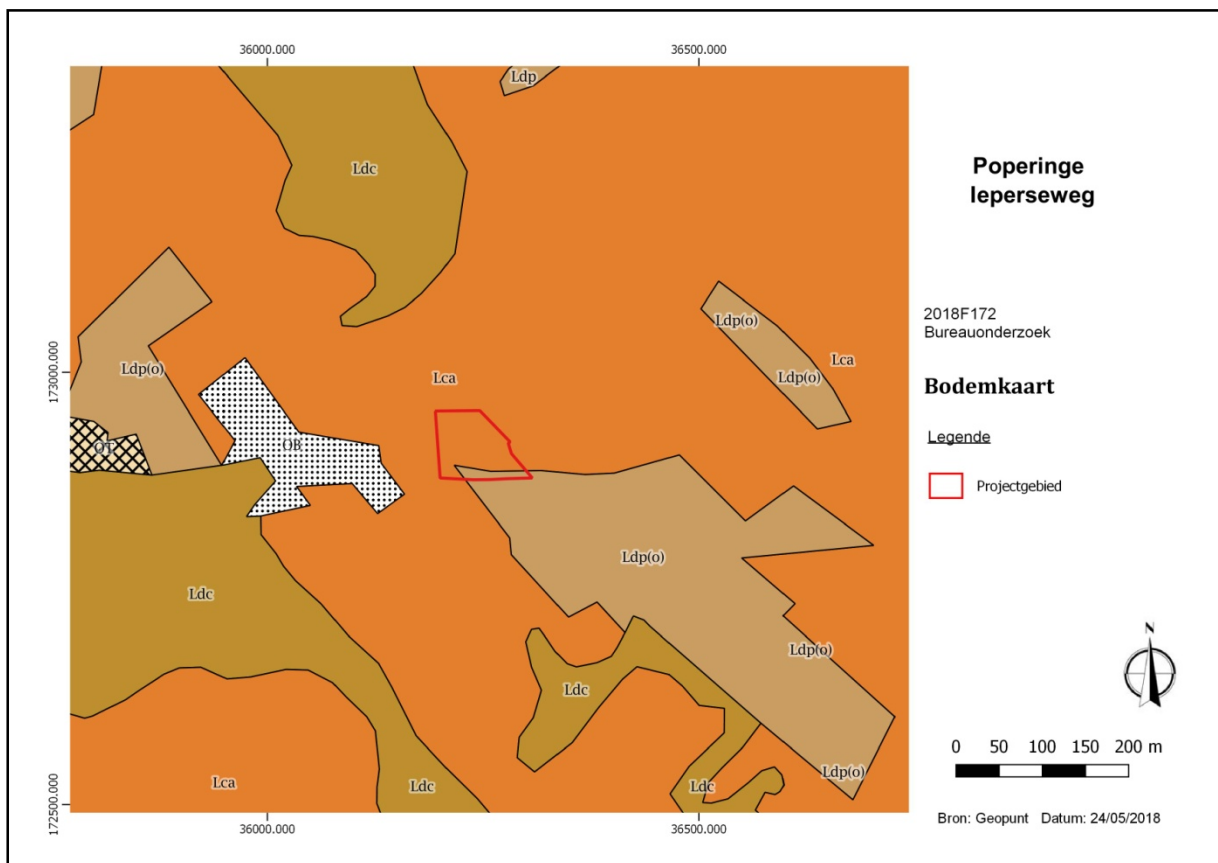

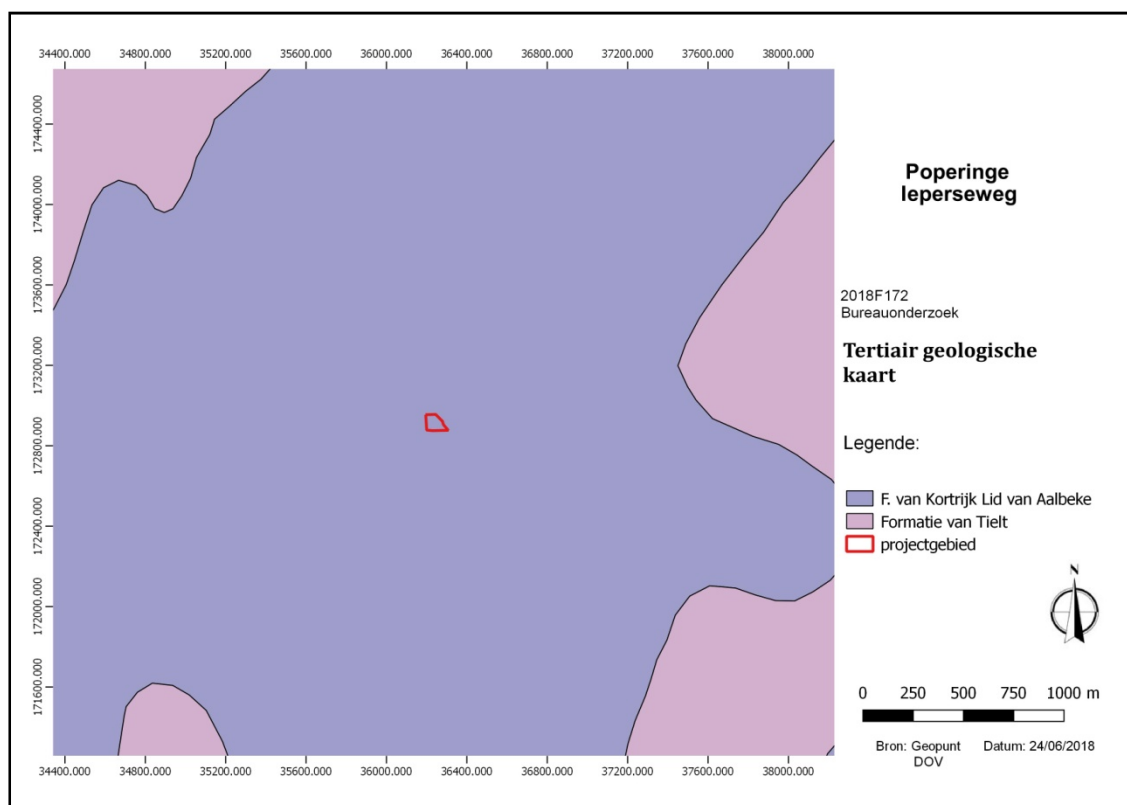
Figuur 11 Potentiële bodemerosiekaart met aanduiding van het projectgebied. (bron: geopunt)

4.3. BODEMKUNDIGE SITUERING

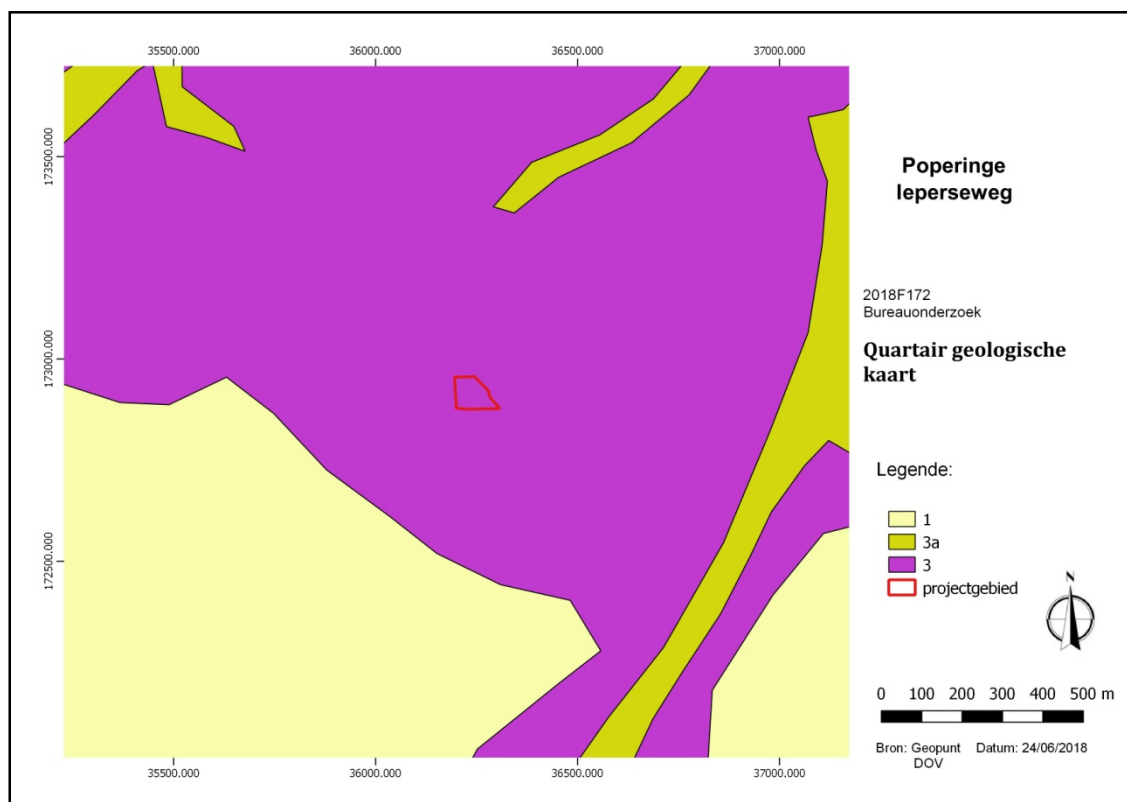
Het overgrote deel van het plangebied staat gekarteerd als Lca. Dit is een matig droge zandleem bodem met een verbrokkelde B-horizont. Bij beide series, Lca en Lcc, rust de Ap op een E horizont (ongeveer 40 cm dik) of rechtstreeks op de textuur B bij Lca of de verbrokkelde textuur B bij Lcc. Bij Lca is de textuur B aangereikt met klei en sesquioxiden, het is een bruin zwaar zandleem, bij Lcc is de textuur B sterk gevlekt en verbrokken. In vele gevallen komt een substraat voor op wisselende diepte. Roestverschijnselen beginnen tussen 80 en 120 cm.

Een deel in het zuiden van het plangebied wordt gekarteerd als Ldp(o). Dit is een matig natte zandleembodem zonder profiel. Ldp en LdP omvatten colluviale gronden, gekenmerkt door een laag recent geërodeerd sediment. Meestal wordt op geringe tot matige diepte een bedolven textuur B (p(c), p1, po) of een Tertiair substraat aangetroffen. Het colluviaal dek onderscheidt zich van het autochtoon zandleem door de aanwezigheid van kleine houtskool- en baksteenrestjes

Figuur 13 Tertiair geologische kaart met aanduiding van het plangebied. (bron: geopunt)

Figuur 14 Quartair geologische kaart met aanduiding van het plangebied. (bron: geopunt)

3

ELPw en/of HQ
FLPw

*

* De karteereenheid is mogelijk afwezig.

ELPw Eolische afzettingen (zand tot silt) van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen), mogelijk Vroeg-Holoceen; zand tot zandleem in het noordelijke en centrale gedeelte van Vlaanderen; silt (loess) in het zuidelijke gedeelte van Vlaanderen.

HQ Hellingsafzettingen van het Quartair.

FLPw Fluviale afzettingen van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen).

Figuur 15 Uitleg type 3 Quartair geologische kaart. (bron: geopunt)

4.5. HISTORISCHE SITUERING

4.5.1. ALGEMEEN⁴

Hoewel archeologisch nog niet bevestigd, zou de Frankische familie 'Poppe' of 'Pupurn' zich rond ca. 431 n.C. gevestigd hebben aan het kruispunt van de Romeinse diverticulum Cassel-Aardenburg met de Vleterbeek, wat nu de huidige Grote Markt van Poperinge is⁵. Het toponiem Poperinge zou volgens bepaalde hypothesen 'de woonst van Pupurn' betekenen⁶. Gysseling haalt een eerste vermelding in de historische bronnen aan van het toponiem Poperinge in 961 (kopie van een bron uit 844-864), waarbij de naam gespeld werd als 'Pupurninga uilla'.⁷ De omgeving rondom bleef verder onontgonnen bosrijk gebied. In de 7de eeuw kwam Poperinge in het bezit van de Sint-Bertinusabdij van Sint-Omaars. Tot aan de Franse Revolutie in 1789 bleven de abten van deze abdij leenheren van Poperinge.

In de 11de eeuw is een bevolkingsexplosie vast te stellen. Dit brengt eveneens de grootschalige ontginningen van bossen met zich mee in de ruime omgeving rondom Poperinge en Ieper. De 12de en 13de eeuw wordt dan weer gekenmerkt door een bloeiperiode in de lakenhandel voor zowel Poperinge als Ieper. In 1367 wordt de Vleterbeek gekanaliseerd tot Poperingevaart die de verbinding vormt met de IJzer en zo ook aansluit op de Noordzee. In 1275 waren Poperinge en Ieper twee van de 17 leden van de Hanze van Londen, ook wel de Vlaamse Hanze van Londen genoemd. Het doel van de Hanze was het beschermen en verdedigen van de belangen van de Vlaamse kooplieden die handel dreven met Engeland en Schotland. In de 13de en 14de eeuw werd naast Poperinge en Ieper ook Reningelst een belangrijke lakencentrum, wat resulteerde in een hevige concurrentiestrijd tussen de drie. De strijd werd nog heviger toen Lodewijk van Nevers in 1322 Ieper het monopolie gaf om laken te produceren. Binnen een straal van 12 km rondom Ieper mocht geen laken meer geproduceerd worden. Pas onder Lodewijk van Male (1346-1384) kreeg Poperinge de toestemming om terug laken te produceren, met als voorwaarde dat het laken moest verschillen van het Ieperse. Bijgevolg werd overgeschakeld op het produceren van licht laken ('nieuwe draperie'). Tijdens deze periode van bloei werd eveneens hout, afkomstig uit de nabijgelegen bossen, verscheept via de Poperingevaart en de IJzer naar de steden in Vlaanderen en Frans-Vlaanderen. Als weerspiegeling van de economische

⁴ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/121291> (geraadpleegd op 02/07/2017)

⁵ DELEPIERE en HUYS, 1989.

⁶ TILLIE, 1987.

⁷ GYSSELING 1960, 805.

welvaart werden talrijke gotische hallenkerken gebouwd in Poperinge en de omringende dorpen.

In de 15de eeuw kende Poperinge mindere tijden. De Engelsen en Fransen vernielden enkele keren de stad. Er braken stadsbranden uit en er heerste tot tweemaal toe hongersnood. Rond 1490 brak de pest uit en op het einde van de 15de eeuw ging de lakennijverheid sterk achteruit. Na de lakennijverheid vormt de hopteelt en het brouwen van bier een belangrijke bron van inkomsten. Reeds in de 15de eeuw werd hop geteeld in Poperinge. Zo werd in 1409 door Jan zonder Vrees de Hoporde gesticht. In 1573 werd het eerste bekende statuut voor de hop opgemaakt. Tijdens de 15de eeuw word de Poperingevaart verwaarloosd, waardoor deze in onbruik raakt.

In de tweede helft van de 16de eeuw werd Poperinge een calvinistisch centrum en werd het geteisterd door godsdiensttroebelen. De Beeldenstorm in 1566 bracht veel schade toe en leidde tot een verzwakte economische toestand en een ontvolking. Op het einde van de 16de eeuw brak onder het bewind van Albrecht en Isabella (1598-1621) een periode van economische heropleving aan. Dit was echter van korte duur.

In de tweede helft van de 17de en de eerste helft van de 18de eeuw werd het gebied geteisterd door een reeks oorlogen die de economie niet ten goede kwam. Het gebied kwam achtereenvolgens in handen van Spanje (tot 1678, Verdrag van Nijmegen), Frankrijk (tot 1713, Vrede van Utrecht), Oostenrijk (tot 1791), Frankrijk (tot 1814) en Nederland (tot 1830). In 1830 werd de onafhankelijkheid van België uitgeroepen.

Tijdens de Eerste Wereldoorlog blijft Poperinge steeds geallieerd gebied. Door zijn ligging wat verderop van het front werd het ingericht als kampzone, zowel voor manschappen, als opslag- of als doorvoerkamp. Ook bevonden er zich enkele grote hospitalen met bijhorende begraafplaatsen waarbij dat van Lyssenthoek aan Remi Farm het grootste is. Poperinge vormde een knooppunt en logistiek zenuwcentrum in de strijd.

4.5.2. KAARTMATERIAAL

Een eerste kaart die voorhanden is, is de Frickx-kaart uit 1744. Op deze kaart van Frickx is duidelijk te zien dat enkel stadskernen, wegen en belangrijke bouwwerken zoals kerken, kastelen, etc. werden weergegeven. Het ontbreken van bebouwing op deze kaart betekent dus niet per definitie dat er geen gebouwen stonden. Burgerlijke architectuur kreeg op deze kaarten

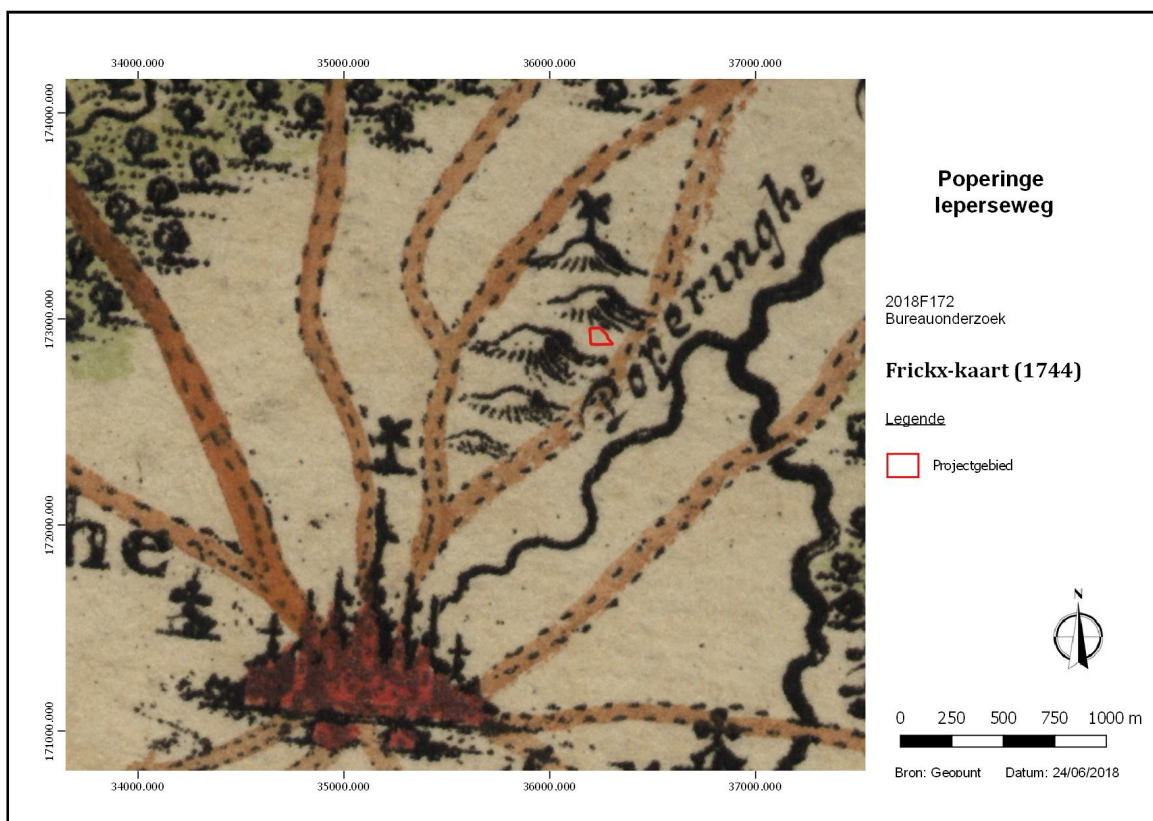
immers zeer weinig aandacht. Het georefereren van dergelijke kaarten is, doordat zij niet schaalvast zijn, vrijwel onmogelijk.

Op de kaart van Ferraris (1777) staat het plangebied deels op de Ieperseweg geprojecteerd. Vermoedelijk bevindt het plangebied zich iets noordelijker, ter hoogte van het akkerland. In de ruime omgeving van het plangebied wordt bebouwing weergegeven.

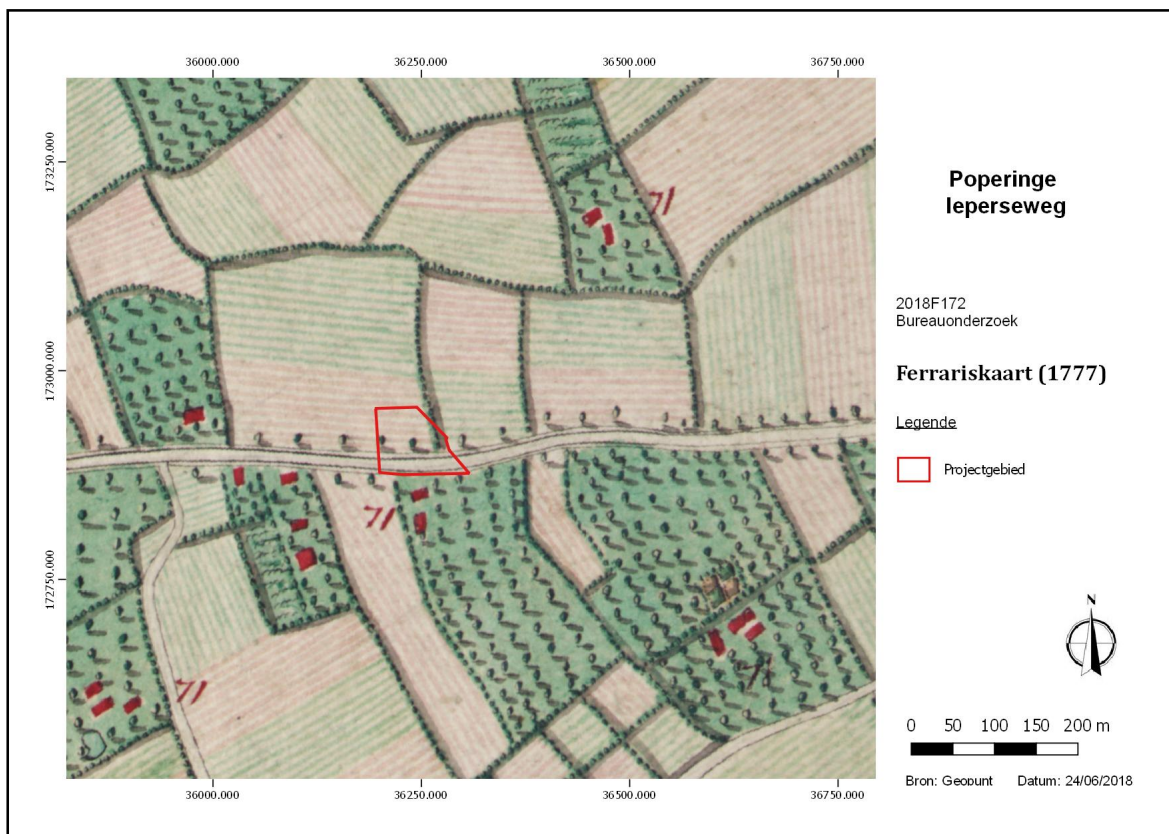
Op de Atlas der Buurtwegen (ca. 1840) worden rondom het plangebied perceelsgrenzen weergegeven. De kaart Vandermaelen (1846-1854) is weinig gedetailleerd en biedt geen verdere informatie omtrent het plangebied. De Poppkaart (1842-1879) vertoont een grote gelijkenis met de Atlas der Buurtwegen.

Op het einde van 1917 en het begin van 1918 wordt in het kader van het Duitse lenteoffensief en de mogelijk dreiging voor Poperinge een loopgravenstelsel gebouwd, de *Poperinghe Line*. Op de loopgravenkaarten uit 1917 en 1918 is dit loopgravenstelsel zichtbaar. Binnen het plangebied worden echter geen loopgraven of andere WOI structuren weergegeven.

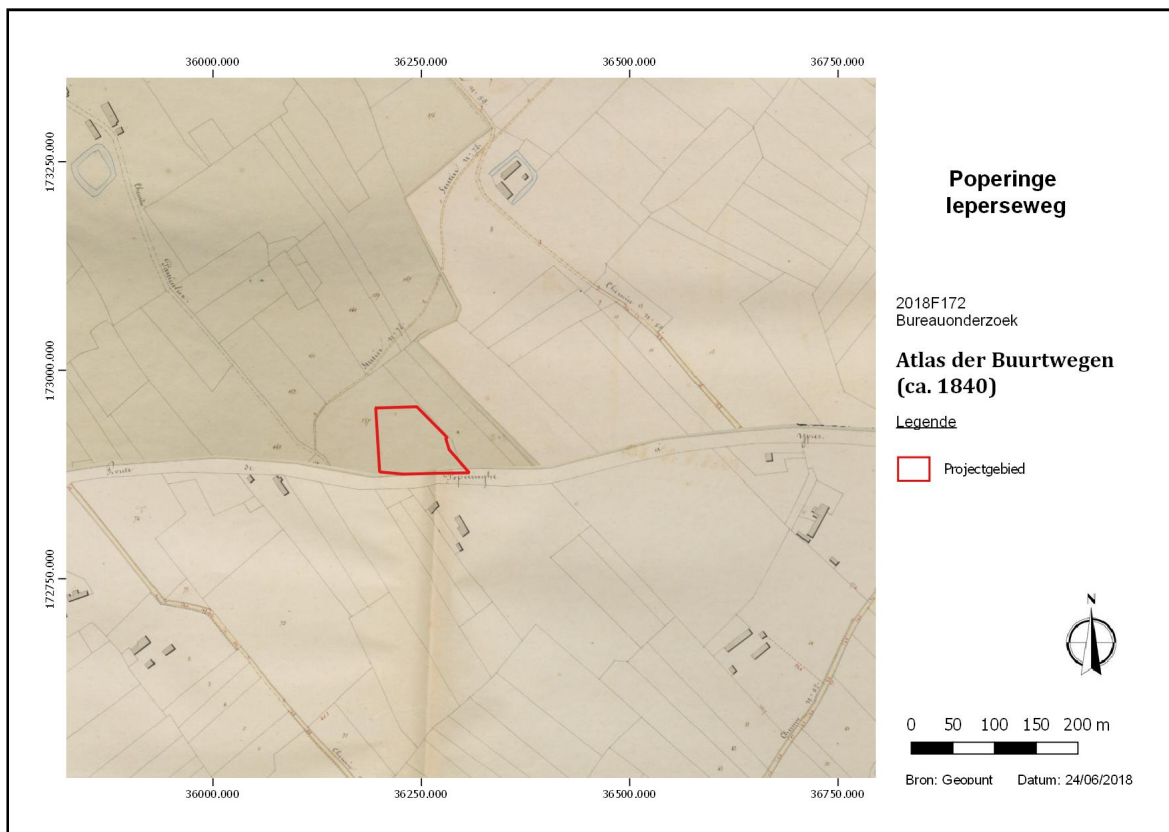
Op de orthofoto uit 1971 is te zien dat het plangebied in gebruik is als weiland. Dit is tot op heden ook nog het geval.

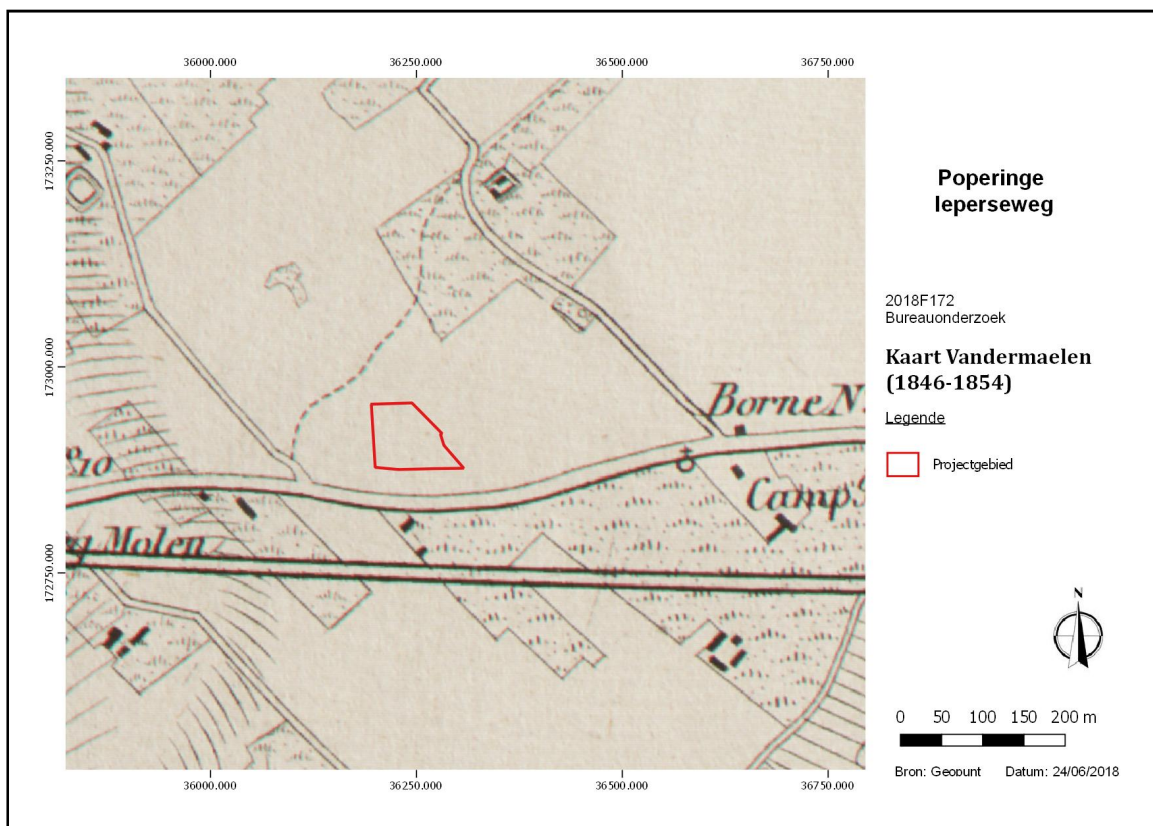
Figuur 16 Frickx-kaart (1744) met aanduiding van het plangebied. (bron: geopunt)

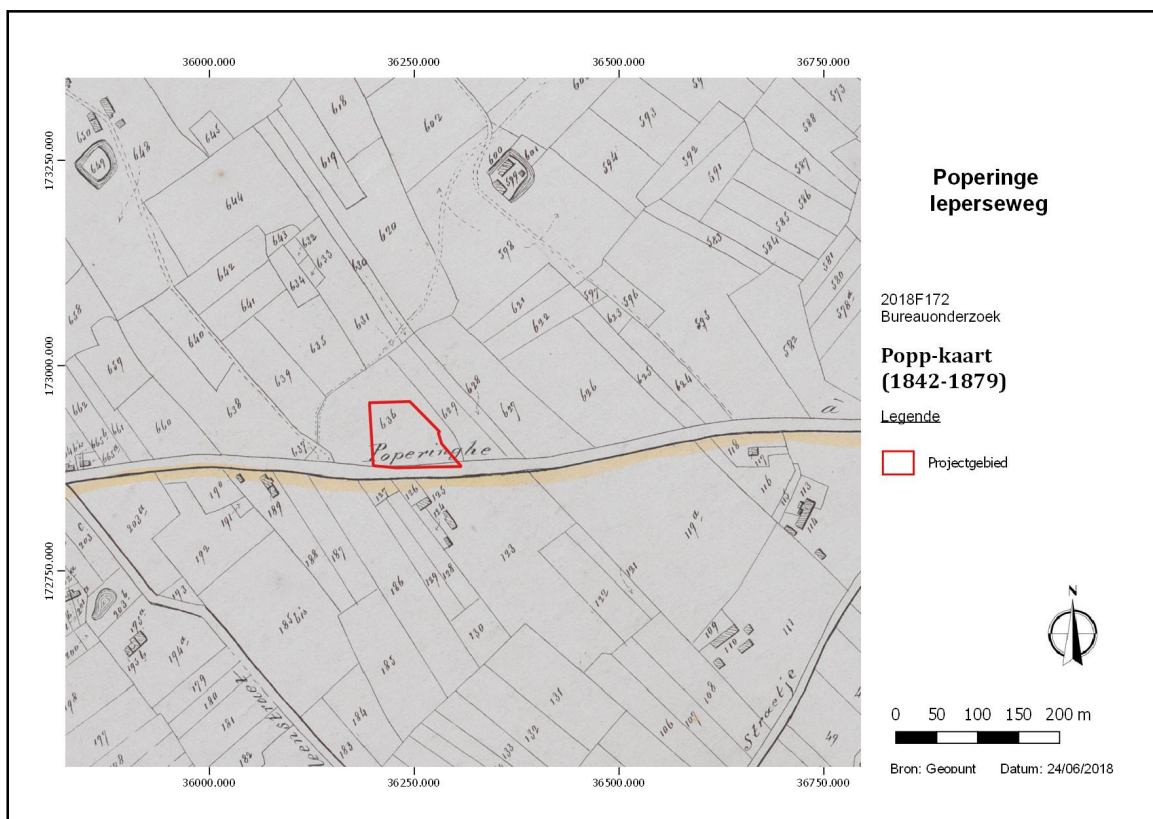
Figuur 17 Ferrariskaart (1777) met aanduiding van het projectgebied. (bron: geopunt)

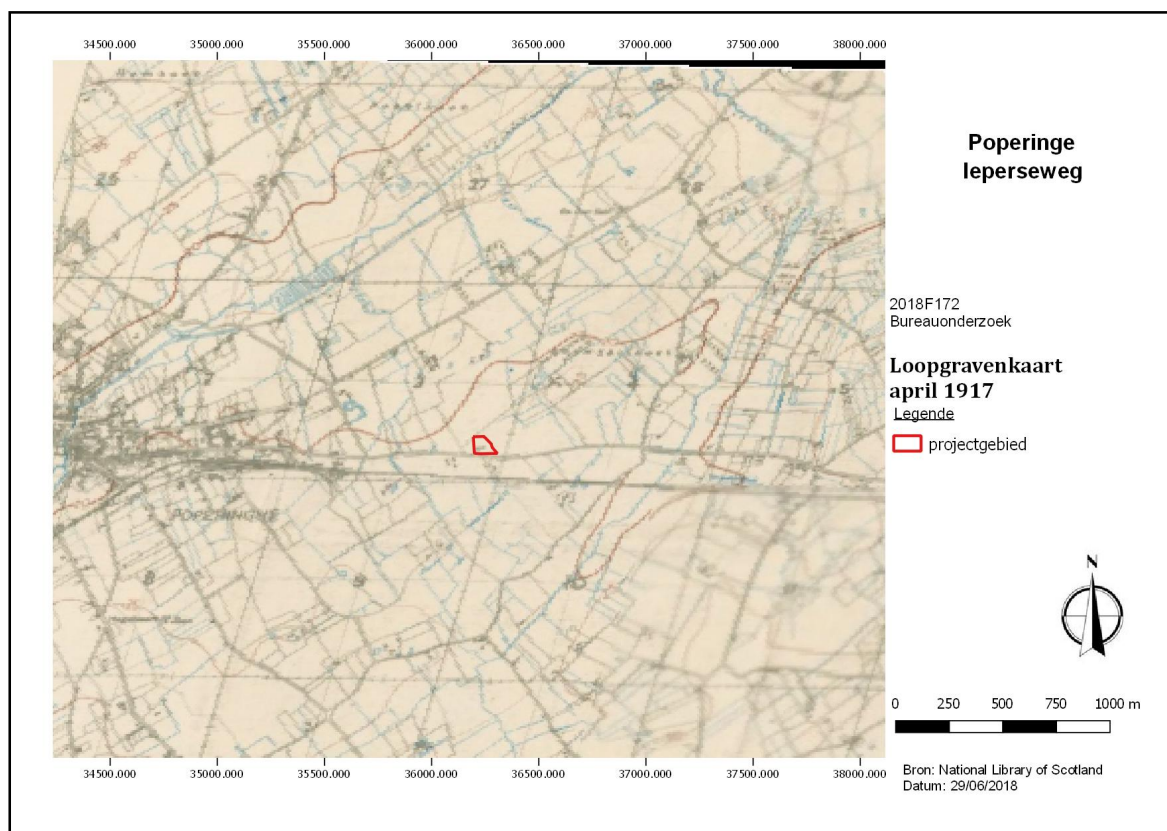
Figuur 18 Atlas der Buurtwegen (ca. 1840) met aanduiding van het projectgebied. (bron: geopunt)

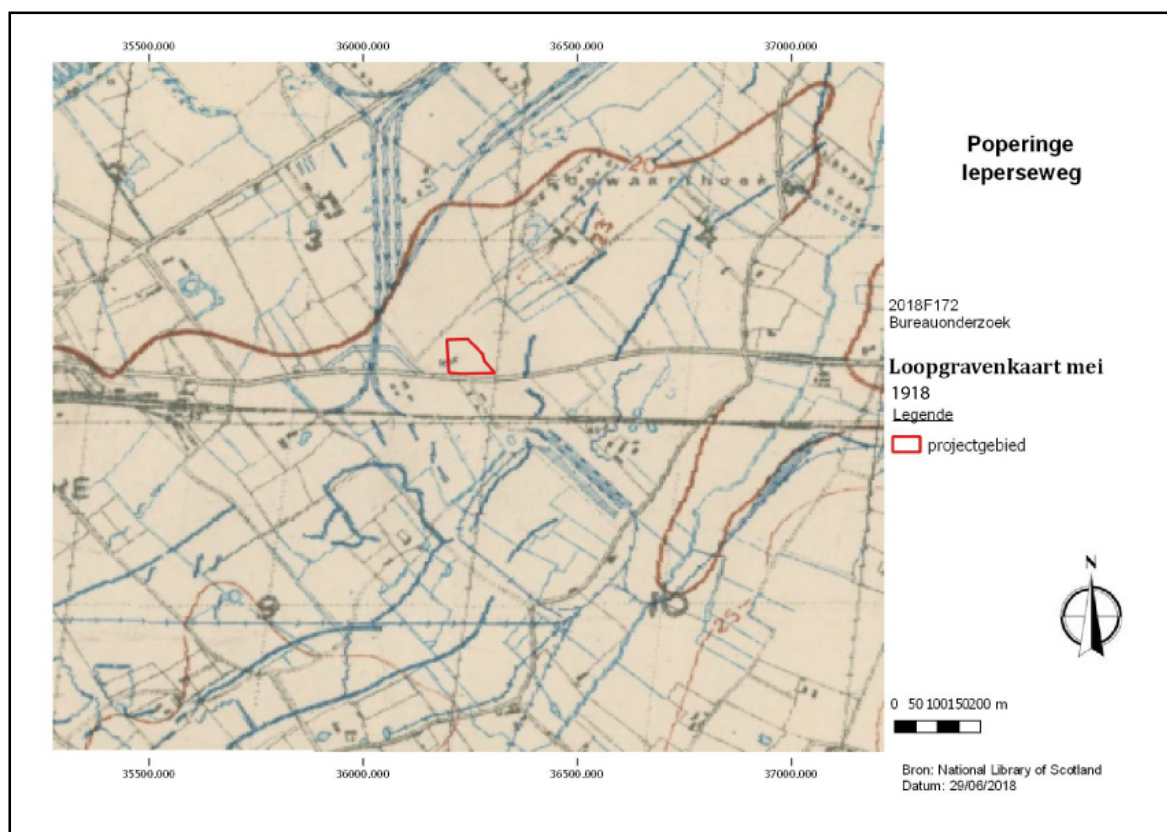
Figuur 19 Kaart Vandermaelen (1846-1854) met aanduiding van het projectgebied. (bron: geopunt)

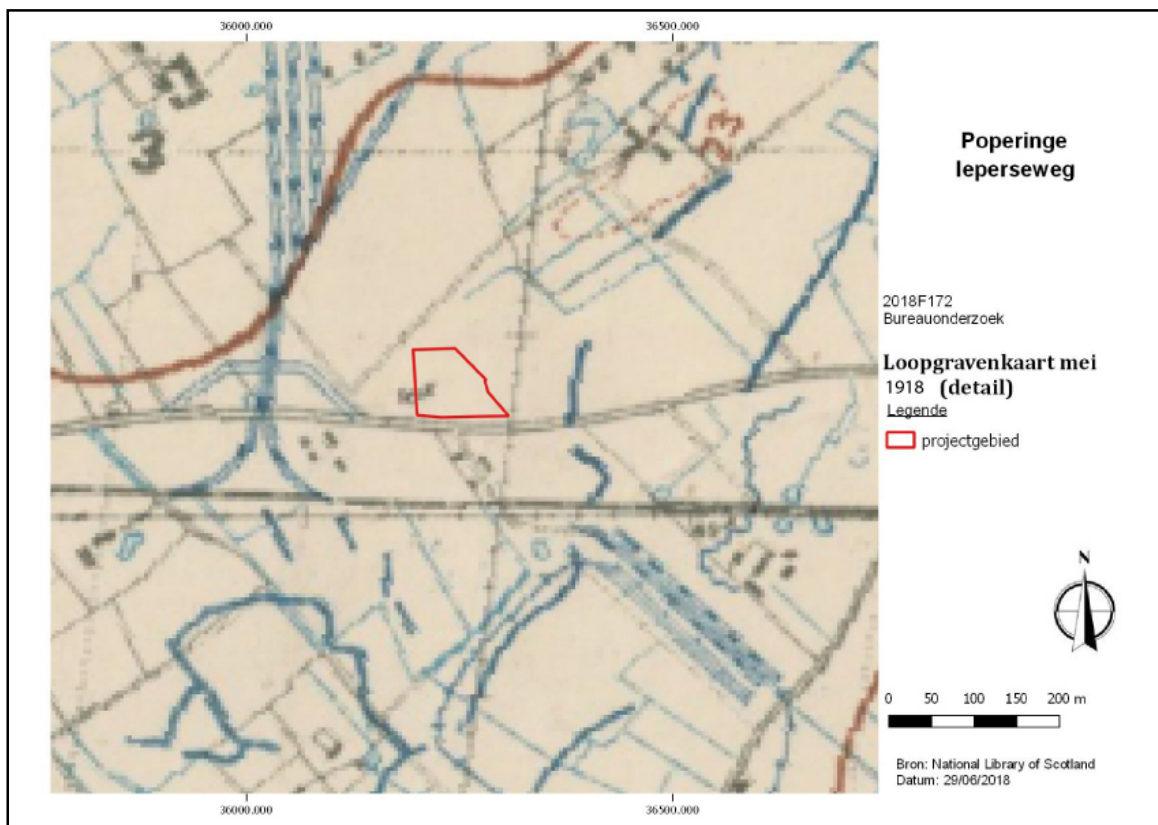
Figuur 20 Popp-kaart (1842-1879) met aanduiding van het projectgebied. (bron: geopunt)

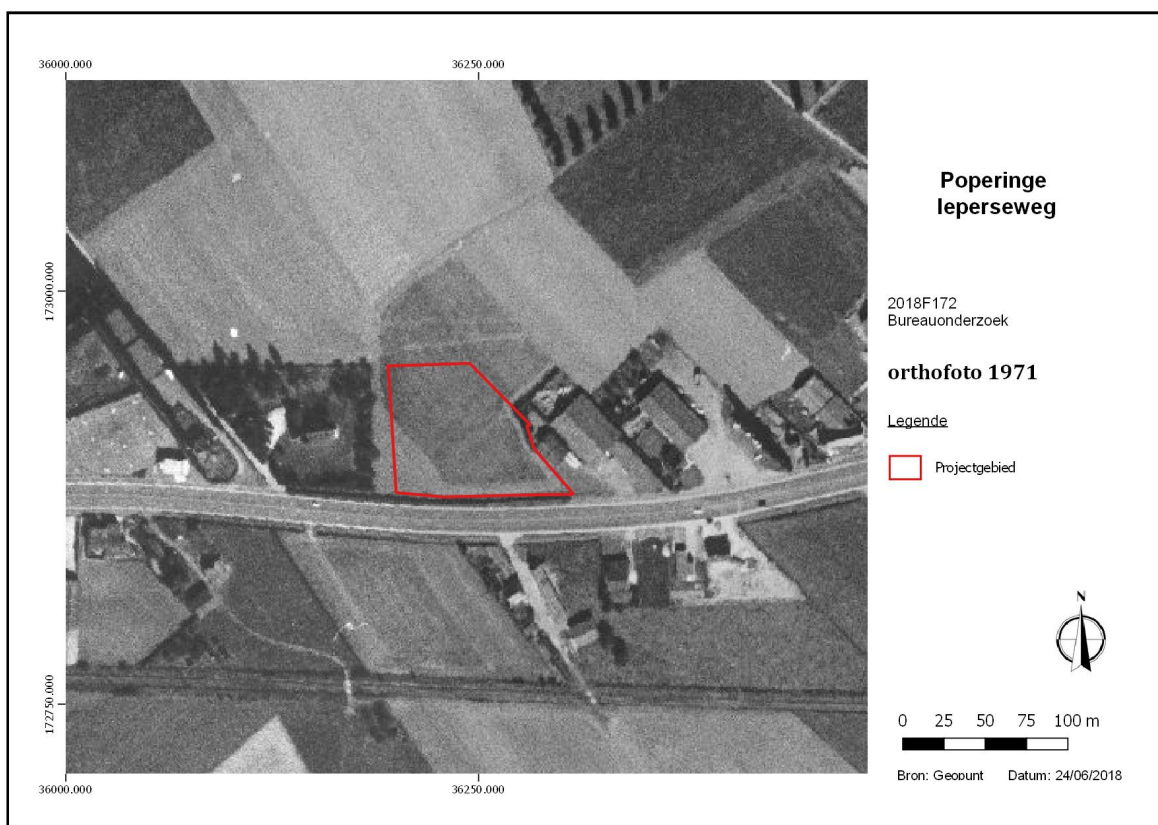
Figuur 21 Loopgravenkaart uit 1917. (bron: <https://maps.nls.uk/view/101464897>)

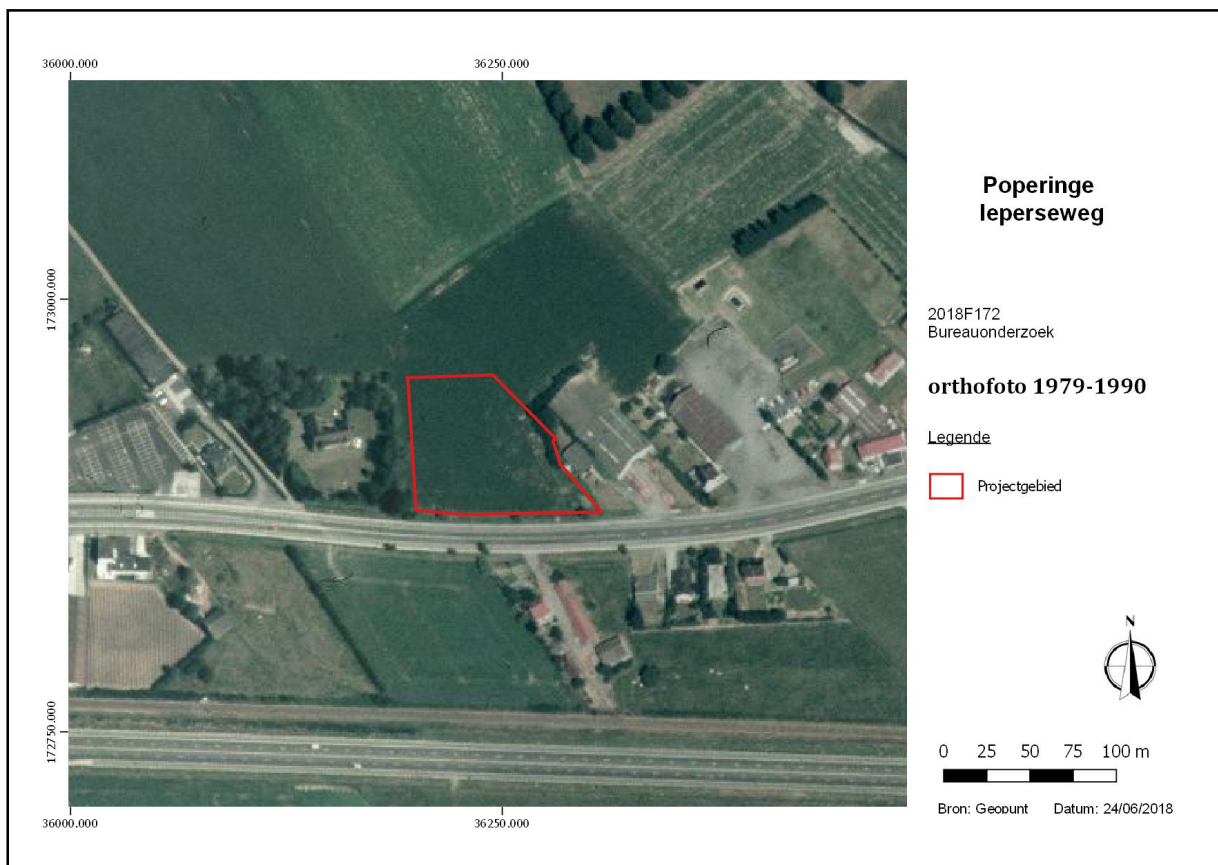
Figuur 22 Loopgravenkaart mei 1918. (bron: <https://maps.nls.uk/view/101464900>)

Figuur 23 Detail van de loopgravenkaart uit 1918. (bron: <https://maps.nls.uk/view/101464900>)

Figuur 24 Orthofoto uit 1971. (bron: geopunt)

Figuur 25 Orthofoto uit 1990. (bron: geopunt)

4.6. ARCHEOLOGISCHE VOORKENNIS

Voor het onderzoeksgebied werden in de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) van Onroerend Erfgoed in de nabije omgeving (buffer 1km) enkele archeologische vindplaatsen vastgesteld.

Steentijd

Ter hoogte van de Sint-Jansstraat (ID 160465) werd een proximale afslag uit een lokale silexsoort aangetroffen.⁸ Het betrof een losse vondst.

Ter hoogte van de Elverdingsweg I (ID 76995) werd een gepolijste bijl in silex (grijs) en een kleine gepolijste bijl in silex (lichtgeel) gevonden. Ook hier betreft het een losse vondst.⁹

Romeinse tijd

Ter hoogte van de Sint-Jansstraat Windturbine 1 (ID 162309)¹⁰ werd tijdens een archeologisch onderzoek een vermoedelijk brandrestengraf gevonden. Ter hoogte van de Sint-Jansstraat Windturbine 2 (ID 162310), 500m ten zuidoosten van het plangebied, werd een Romeins erf aangetroffen. Er werden o.a. een greppelperceelsindeling, palenclusters en een aardewerdepositie aangetroffen.¹¹

Ter hoogte van het H. Hartklooster (ID 71048) tenslotte werd een munt van de Romeinse keizer Galerius gevonden.¹²

Middeleeuwen

In de tuin van een woning in de Profesor Dewulfstraat (nr. 132) werd middeleeuws aardewerk en pottenbakkersafval aangetroffen (ID 76999). Deze site bevindt zich ten noordwesten van het plangebied. Ter hoogte van de Nieuwstraat 30 (ID 77089) werden kleibroden (werden gebruikt om potten te stutten in de pottenbakkersoven), fragmenten van keukengerei (voorraadpot met lobversiering op de rand, kookpotten, platte deksels; kannen en kruiken, braadpannen, schalen met handvat, kommen, melkteilen, vuurstolp); fragmenten van afvoerbuizen en fragmenten van een kan aangetroffen.

⁸ Heyvaert B. & Bracke M. 2012.

⁹ Adriaen, J., Denaegel, J. e.a. 1990.

¹⁰ Beke F. 2012.

¹¹ Ibidem.

¹² Goeminne H. 1967-1968.

Nieuw(st)e Tijden

Ter hoogte van het bedrijventerrein Sappenlaan I (ID 159899) werden naast resten van landschapsindeling uit de middeleeuwen en de 18de eeuw, resten van loopgraven, smalspoorwegen en bunkers aangetroffen uit de Eerste Wereldoorlog. Ook ter hoogte van ID 159900, ID 159901 en ID 159911 werden structuren uit de Eerste Wereldoorlog aangetroffen.¹³

Een laatste site betreft ID 160465. Hier werd een loopgravenstelsel aangetroffen dat deel uitmaakte van de *Poperinghe Line*, een verdedigingslinie die werd aangelegd in het voorjaar van 1918.¹⁴

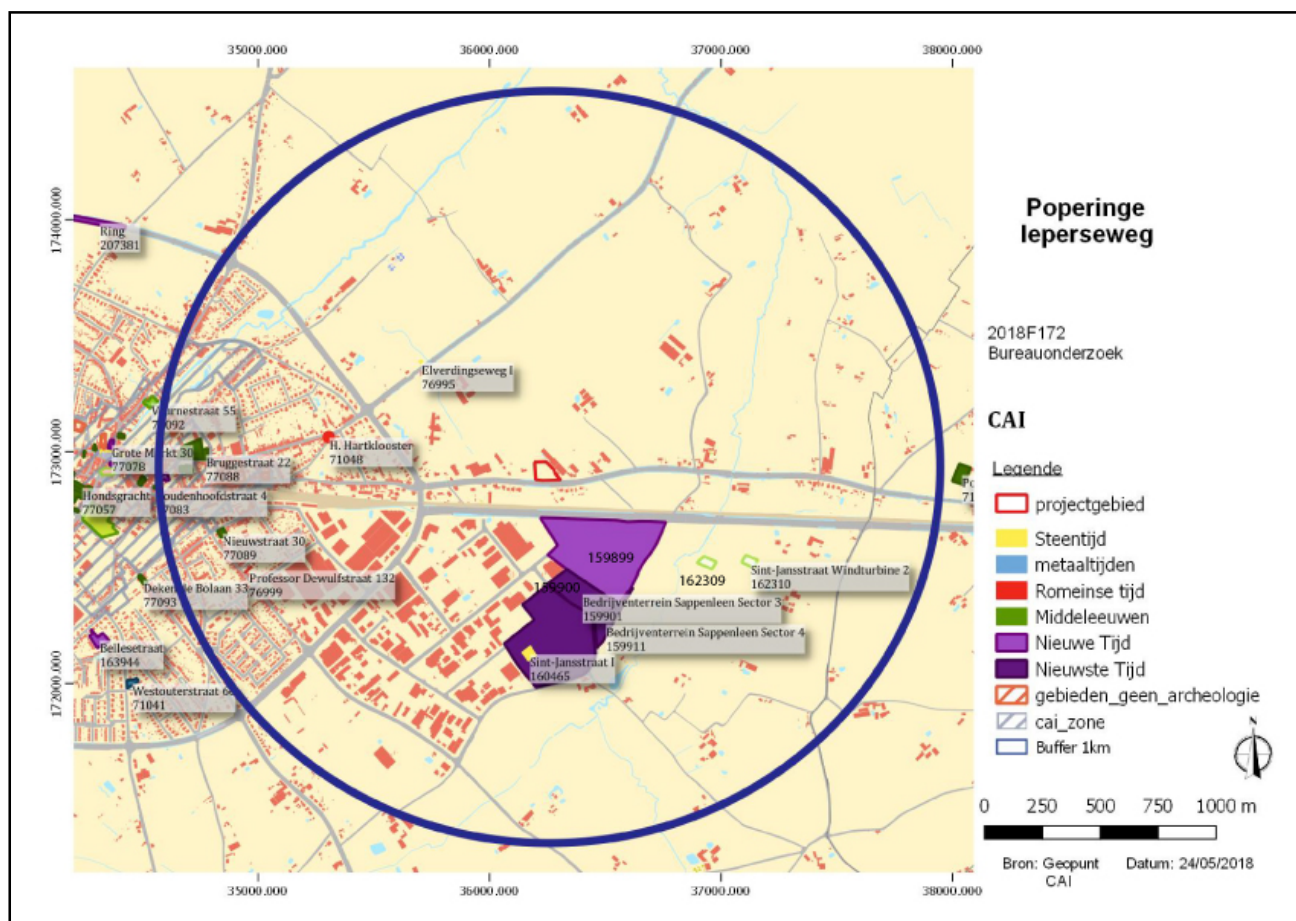
Ruimere omgeving:

Vermeldingswaardig zijn overige sites die zich in de ruime omgeving bevinden:

- Aan het Appelgoedje werd in 2013 een proefonderzoek (ID206970) en daaropvolgend een opgraving uitgevoerd. Hier werden ondermeer een kuil met aardewerk uit de late bronstijd en enkele kuilen en greppels uit de late ijzertijd of vroeg Romeinse periode opgegraven. Opmerkelijke vondst was een omgracht (half)cirkelvormig woonerf uit de Karolingische periode. Ook een geïsoleerd vlakgraf kan mogelijk in deze periode geplaatst worden.
- Aan de Zwijnlandstraat (prospectie: ID165795) werd ter hoogte van de Bommelaarsbeek een opgraving uitgevoerd waarvan de gegevens eveneens nog niet op de CAI vermeld zijn. Hierbij werden talrijke aardewerkdeposities uit de middenijzertijd aangetroffen.
- Aan de Koestraat (prospectie: ID159842) werd een vooronderzoek en vervolgoopgraving uitgevoerd waarbij funeraire structuren werden aangesneden uit de brons- en ijzertijd.
- Aan de Hipshoekbeek (ID207081) kwam bij proefonderzoek in 2012 een cluster van Karolingische kuilen aan het licht. Ook vol- en laatmiddeleeuwse grachten en een volmiddeleeuwse hooiopper werden er geregistreerd.
- Aan de Nieuwstraat 30 (ID 77089) werd laatmiddeleeuws materiaal aangetroffen hoofdzakelijk bestaande uit keukengerei zoals een voorraadpot met lobversiering op de rand, kookpotten, kannen en kruiken, braadpannen, schalen, kommen, melkteilen en vuurstolpen.

¹³ Van Couwenberghe B. e.a. 2011.

¹⁴ Heyvaert B. & Bracke M. 2012.

Figuur 26 CAI (Centraal Archeologische Informatie) op GRB-basiskaart. (bron: CAI en geopunt)

5. SYNTHESE

5.1. ARCHEOLOGISCH VERWACHTINGSPATROON

Op basis van bovenstaande informatie kan een archeologisch verwachtingspatroon naar voren worden geschoven. Er zijn geen bronnen beschikbaar om aan te tonen of het plangebied al dan niet bewoond was voor de 18de eeuw. Een eerste bruikbare kaart, namelijk de Ferrariskaart uit 1777 toont aan dat het plangebied in gebruik was als akkerland. In de jaren 1917-1918 bevindt het plangebied zich binnen het areaal van de opgetrokken *Poperinghe Line*. Op de loopgravenkaarten worden echter geen loopgraven of andere WOI structuren weergegeven binnen het plangebied.

Op archeologisch vlak kan gesteld worden dat er een hoge potentiële waarde aan het terrein kan worden toegeschreven. Rondom het plangebied werden reeds resten uit de steentijd tot de Nieuwste Tijd gevonden.

5.2. AFWEGING GEPLANDE WERKEN VS VERDER ONDERZOEK

Op basis van alle gegevens uit het vooronderzoek wordt een afweging gemaakt over de te nemen maatregelen. In eerste instantie wordt gekeken naar non-destructieve methodes. Dit zijn onderzoeken die onder de noemer 'verder vooronderzoek zonder ingreep in de bodem' vallen. Hieronder wordt het landschappelijk bodemonderzoek, geofysisch onderzoek en veldkartering/metaaldetectie verstaan. Indien uit deze onderzoeken de afwezigheid van een archeologische site niet gestaafd kan worden, dient men verder over te gaan tot een 'vooronderzoek met ingreep in de bodem' (verkennend en waarderend archeologisch booronderzoek, proefsleuven en proefputten). In het geval een archeologische site aanwezig is, dient men eerst te proberen deze *in situ* te behouden. Indien dit niet mogelijk is, is een verdere opgraving noodzakelijk.

De werken starten in eerste instantie met de afbraak van diverse gebouwen en het rooien van de bomen binnen het plangebied. Vervolgens zullen 39 loten verkaveld worden. De werken zullen het bodemarchief grondig verstoren. Het graven van de funderingen, de aanleg van diverse nutsleidingen, zwaar rollend verkeer binnen het plangebied, al deze elementen zullen er voor zorgen dat het eventuele aanwezige archeologische erfgoed grondig verstoord zal worden over het volledige plangebied.

5.3. VERDER VOORONDERZOEK ZONDER INGREEP IN DE BODEM

Landschappelijk bodemonderzoek

Het landschappelijk bodemonderzoek heeft als doel de aardkundige opbouw en ontstaansgeschiedenis van de ondergrond en het landschap te kennen door een gerichte staalname. In het geval van "Poperinge Ieperseweg" is een landschappelijk booronderzoek niet zinvol. De quartairgeologische kaart geeft een zuiver eolische sequentie weer. Dit impliceert een archeologisch niveau onmiddellijk onder de bouwvoor. Een landschappelijk booronderzoek zou in dit geval een overbodige kost betekenen.

Geofysisch onderzoek

Geofysisch onderzoek heeft tot doel om antropogene fenomenen te onderscheiden van natuurlijk sediment of om een morfologische reconstructie van het natuurlijke landschap te maken, door contrasten in elektrische, elektromagnetische en magnetische kenmerken van de

ondergrond te meten. Een dergelijk onderzoek kan een aanwijzing geven over mogelijk aanwezige resten, maar biedt geen informatie over de aard van de resten, de bewaring of datering. Vanuit economisch oogpunt is het dan ook niet zinvol dergelijke methode in te zetten op een dit projectgebied.

Veldkartering en metaaldetectie

Veldkartering heeft tot doel om relevante archeologische indicatoren te zoeken door een visuele inspectie van een terrein. Veldkartering dient (bij voorkeur) uitgevoerd te worden op akkers waardoor deze onderzoeksmethode voor dit projectgebied niet efficiënt te noemen is (het plangebied bestaat uit weiland). Een methode als veldkartering geeft daarenboven nooit met zekerheid uitsluitsel over de aan- of afwezigheid, en vooral bewaring van een archeologische site. Bijgevolg kan veldkartering voor dit projectgebied geen meerwaarde bieden en is de potentiële kenniswinst via deze methode dan ook klein tot nihil.

5.4. VERDER VOORONDERZOEK MET INGREEP IN DE BODEM

Verkenkend en waarderend archeologisch booronderzoek

Het verkennend archeologisch booronderzoek heeft als doel archeologische sites op te sporen door middel van boringen. Het waarderend archeologisch booronderzoek heeft als doel reeds opgespoorde archeologische sites te evalueren door middel van boringen. In het geval van “Poperinge Ieperseweg” is een boorcampagne met als doel de lokalisatie en waardering van een afgedekte archeologische site niet aangewezen.

Proefsleuven en proefputten

Het doel van proefsleuven en proefputten is uitspraken te doen over de archeologische waarde van de totaliteit van een terrein door een beperkt maar statistisch representatief deel van dat terrein op te graven. Op die manier kan er een optimale inschatting gemaakt worden van het kennispotentieel aangezien deze methode informatie verschaft omtrent verspreiding, bewaring, aard en datering van de aangetroffen archeologische sporen. Gelet op de verwachting van klassieke sporenarcheologie, onmiddellijk onder de bouwvoor, is een proefsleuvenonderzoek de aangewezen manier om eventueel bedreigd archeologisch erfgoed in kaart te brengen. Op basis van de waargenomen relictten kan een gefundeerde beslissing genomen worden in functie van eventueel vervolgonderzoek.

Om het projectgebied verder te evalueren wordt een vervolgonderzoek in uitgesteld traject voorgesteld in de vorm van proefsleuven. Het totale terrein is 6355m² groot waarvan 10% oftewel 635m² dient onderzocht te worden door middel van proefsleuven. Aanvullend hierbij moet nog voor 2,5% oftewel 159m² aan kijkvensters, dwars- of volgsleuven aangelegd te worden. In totaal wordt zo 12,5% oftewel 794m² onderzocht. Het sleuvenplan, de richtlijnen en onderzoeksvragen worden voorgesteld in het programma van maatregelen.

5.5. ONDERZOEKSVRAGEN

Zijn er archeologische of historische gegevens gekend over de site?

Er zijn geen bronnen beschikbaar om aan te tonen of het plangebied al dan niet bewoond was voor de 18de eeuw. Een eerste bruikbare kaart, namelijk de Ferrariskaart uit 1777 toont aan dat het plangebied in gebruik was als akkerland. In de jaren 1917-1918 bevindt het plangebied zich binnen het areaal van de opgetrokken *Poperinghe Line*. Op de loopgravenkaarten worden echter geen loopgraven of andere WOI structuren weergegeven binnen het plangebied.

Op archeologisch vlak kan gesteld worden dat er een hoge potentiële waarde aan het terrein kan worden toegeschreven. Rondom het plangebied werden reeds resten uit de steentijd tot de Nieuwste Tijd gevonden.

Zijn er gegevens gekend dat de bodem (deels) verstoord is?

Er zijn geen gegevens bekend die aantonen dat de bodem verstoord is.

Zijn er landschappelijke factoren die invloed kunnen hebben op de gaafheid van eventuele archeologische sporen?

Niet van toepassing.

Wat is de impact van de geplande werken op het bodemarchief?

De werken zullen een grote impact hebben op het aanwezige bodemarchief (graven funderingen, aanleg nutsleidingen, zwaar rollend verkeer).

Is er een archeologische site aanwezig? Zo ja, wat zijn de karakteristieken en de bewaringstoestand ervan? Wat is de relatie met het landschap? Welke waarde heeft de site?

De aan- of afwezigheid van een archeologische site kan niet vastgesteld worden op basis van het bureauonderzoek.

Wat is de te volgen strategie tijdens een eventueel verder onderzoek en welke bijkomende onderzoeksvragen moeten daarbij beantwoord worden?

Zie Programma van Maatregelen.

6. BESLUIT

Aanleiding van het bureauonderzoek vormt de geplande verkaveling te Poperinge Ieperseweg. Het projectgebied wordt in deze studie Poperinge Ieperseweg genoemd.

Met dit bureauonderzoek wordt de eerste stap gezet van het archeologisch vooronderzoek met het oog op het bekomen van een bekrachtigde archeologienota en aldus de behartiging van de archeologische belangen binnen de planrealisatie conform het actueel Vlaams erfgoedbeleid.

Het plangebied bevindt zich te Poperinge (provincie West-Vlaanderen) en heeft een oppervlakte van circa 6355m². Het desbetreffende plangebied is momenteel in gebruik als weiland. Er staat geen bebouwing op het plangebied. De initiatiefnemer vraagt een omgevingsvergunning aan voor het verkavelen van het plangebied. In totaal worden 14 loten verkaveld. Centraal op het terrein wordt een wegenis voorzien. In het oosten van het plangebied wordt een wadi voorzien.

De werken zullen een grote impact hebben op de ondergrond: het graven van de funderingen, de aanleg van diverse nutsleidingen, zwaar rollend verkeer binnen het plangebied. Al deze elementen zullen er voor zorgen dat het eventuele aanwezige archeologische erfgoed grondig verstoord zal worden.

Er zijn geen bronnen beschikbaar om aan te tonen of het plangebied al dan niet bewoond was voor de 18de eeuw. Een eerste bruikbare kaart, namelijk de Ferrariskaart uit 1777 toont aan dat het plangebied in gebruik was als akkerland. In de jaren 1917-1918 bevindt het plangebied zich binnen het areaal van de opgetrokken *Poperinghe Line*. Op de loopgravenkaarten worden echter geen loopgraven of andere WOI structuren weergegeven binnen het plangebied.

Op archeologisch vlak kan gesteld worden dat er een hoge potentiële waarde aan het terrein kan worden toegeschreven. Rondom het plangebied werden reeds resten uit de steentijd tot de Nieuwste Tijd gevonden.

Gelet op de verwachting van klassieke sporenarcheologie, onmiddellijk onder de bouwvoor, is een proefsleuvenonderzoek de aangewezen manier om eventueel bedreigd archeologisch erfgoed in kaart te brengen. Op basis van de waargenomen relictten kan een gefundeerde beslissing genomen worden in functie van eventueel vervolgonderzoek.

7. BIBLIOGRAFIE

- <https://www.geopunt.be/kaart>
- <https://www.cartesius.be/CartesiumPortal/>
- <https://cai.onroenderfgoed.be/>
- <https://inventaris.onroenderfgoed.be/erfgoedobjecten/>
- <https://maps.nls.uk/ww1/trenches/>

- Adriaen, J., Denaegel, J. e.a. 1990, *Poperinge Ondersteboven. Archeologische vondsten van de prehistorie tot de 19e eeuw. Tentoonstelling van 4 augustus tot 9 september 1990*. Katalogus.
- Beke F. 2012, *Archeologisch onderzoek windturbines Sint-Jansstraat (Poperinge)*, Ruben Willaert Rapport 19.
- Delepiere, L. en Huys, M. 1989, *Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen, Inventaris van het cultuurbezit in België, Provincie West-Vlaanderen, Arrondissement Ieper, Kanton Poperinge* 11n2.
- Goeminne H. 1967-1968, *West-Vlaanderen tussen Leie en Kustvlakte gedurende de Romeinse periode*, onuitgegeven licentiaatsverhandeling Universiteit Gent.
- Gysseling M. 1960, *Toponymisch woordenboek van België, Nederland, Luxemburg, Noord-Frankrijk en West-Duitsland (vóór 1226)*, deel I A-M, s.l..
- Heyvaert B. & Bracke M. 2012, *Archeologische opgraving Poperinge Sint-Jansstraat (prov. West-Vlaanderen)*, Group Monument Afdeling Archeologie Rapport 2012/01.
- Tillie W., 1987, *De kroniek van Groot-Poperinge*, Poperinge.
- Van Couwenberghe B. e.a. 2011, *Archeologisch vooronderzoek Poperinge Bedrijventerrein Sappenleen. Archeologisch proefsleuvenonderzoek*. Definitief rapport, Antea Group nv.
- Van Ranst E. & Sys C. 2000, *Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen (Schaal 1x20 000)*, onuitgegeven rapport.

8. FIGURENLIJST

Figuur 1 Recente orthofoto met aanduiding van het projectgebied (rood kader) (bron: geopunt).	7
Figuur 2 Zicht op het plangebied vanaf de Ieperseweg. (bron: google)	8
Figuur 3 Plan bestaande toestand. (bron: initiatiefnemer)	8
Figuur 4 Uitsnede uit het plan der werken. (bron: initiatiefnemer)	9
Figuur 5 Topografische kaart met aanduiding van het projectgebied. (bron: geopunt en NGI)	11
Figuur 6 Detail van de topografische kaart met aanduiding van het projectgebied (bron: geopunt en NGI)	12
Figuur 7 Kadasterplan met aanduiding van de perceelnummers. (bron: geopunt)	12
Figuur 8 Bodemgebruikskaart met aanduiding van het plangebied. (bron: geopunt)	13
Figuur 9 Digitaal Hoogtemodel met aanduiding van het projectgebied. (bron: geopunt)	14
Figuur 10 Detail van het digitaal hoogtemodel met hoogteprofielen. (bron: geopunt)	14
Figuur 11 Potentiële bodemerosiekaart met aanduiding van het projectgebied. (bron: geopunt)	15
Figuur 12 De bodemkaart en situering van het plangebied. (bron: geopunt)	16
Figuur 13 Tertiair geologische kaart met aanduiding van het plangebied. (bron: geopunt)	17
Figuur 14 Quartair geologische kaart met aanduiding van het plangebied. (bron: geopunt)	17
Figuur 15 Uitleg type 3 Quartair geologische kaart. (bron: geopunt)	18
Figuur 16 Frickx-kaart (1744) met aanduiding van het plangebied. (bron: geopunt)	21
Figuur 17 Ferrariskaart (1777) met aanduiding van het projectgebied. (bron: geopunt)	22
Figuur 18 Atlas der Buurtwegen (ca. 1840) met aanduiding van het projectgebied. (bron: geopunt)	22
Figuur 19 Kaart Vandermaelen (1846-1854) met aanduiding van het projectgebied. (bron: geopunt)	23
Figuur 20 Popp-kaart (1842-1879) met aanduiding van het projectgebied. (bron: geopunt)	23
Figuur 21 Loopgravenkaart uit 1917. (bron: https://maps.nls.uk/view/101464897)	24
Figuur 22 Loopgravenkaart mei 1918. (bron: https://maps.nls.uk/view/101464900)	24
Figuur 23 Detail van de loopgravenkaart uit 1918. (bron: https://maps.nls.uk/view/101464900)	25
Figuur 24 Orthofoto uit 1971. (bron: geopunt)	25
Figuur 25 Orthofoto uit 1990. (bron: geopunt)	26
Figuur 26 CAI (Centraal Archeologische Informatie) op GRB-basiskaart. (bron: CAI en geopunt)	29

